

II RIIGIKOGU

10. istungjärk. Protokoll nr. 332 (30).

1926. a.

II Riigikogu koosolek 12. märtsil 1926. a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, rahaminister **L. Sepp**, sõjaminister **J. Soots**, haridusminister **J. Lattik**, põllutööminister **H. Laretei**, kaubandus-tööstusminister **E. Veberman**, kohtuminister **T. Kalbus**, teedeminister **O. Amberg**.

Päevakord:

1. A. Kärner'i ja O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele Uulu-Surju talupidajate kohtadelt väljatöstmise asjus.

2. L. Johanson'i küsimine Vabariigi Valitsusele Vene-Balti tehaste võla asjus.

3. J. Seljugin'i küsimine siseministrile Kreenholmi vabriku töölise Aleksei Golubtsov'i mahalaskmise asjas piirivalvuri poolt.

4. L. Johanson'i küsimine põllutööministrile maade väljaandmise kohta Paluperes, Tartumaal.

5. O. Gustavson'i küsimine põllutööministrile Karksi mõisa krundi nr. 22 ümberplaneerimise ja sama mõisa töölistkohtade maanormi suurendamise kohta.

6. O. Gustavson'i ja J. Vain'i küsimine põllutööministrile Rõngu ja Aakre asunduste krunditud töölistkohtade väljaandmisega viivitamise kohta.

7. O. Gustavson'i küsimine põllutööministrile Rõngu kiriku maist planeeritud ehitusplatside väljaandmisest keeldumise kohta.

8. O. Gustavson'i küsimine põllutööministrile Hargla endise kõrtsi maast planeeritud 42 ehitusplatsi väljaandmata jätmise kohta.

9. O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele armuandmiste kohta poliitiliste süütegude asjus vabariigi 8. aastapäeva puhul.

10. L. Johanson'i, J. Voiman'i ja J. Vain'i arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele töö-hoolekandeministeeriumi poolt maksvate seaduste mittetäitmise kohta.

11. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele usuõpetuse korraldamise kohta koolides.

12. Vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus — II lugemisel.

13. Tolliseadustiku muutmise seadus — II lugemisel.

14. Kaitseväeteenistuse seadus — II lugemisel.

15. Ühingute ja nende liitude seadus — üldkommissjoni ettepanek.

16. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

17. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmisseadus — üldkommissjoni ettepanek.

18. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Juhkam**.

Sekretäri kohal sekretäär **J. Holberg**, vahepeal abisekretäär **L. Raudkepp**, pärast abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

I. Päevakorra Juhataja **M. Juhkam**: Avan Riigikogu vastuvõtmine. koosoleku.

O. Gustavson (stp): Ma panen ette, tänasest päevakorrast välja jätta ja üle kanda Riigikogu järgmise arupärimis-koosoleku päevakorda 11. päevakorra-punkt, see on läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele usuõpetuse korraldamise kohta koolides. Motiivid puht isiklikud.

M. Laarman (põl): Teen ettepaneku, võtta 11. päevakorra-punktiks põllumajandusliku ehituslaenu seadus. See seaduseelnõu on Riigikogu liikmetele kätte saadetud. Ta on küllalt kaua viibinud, nii et täna võiks ta I lugemisel arutamisele võtta.

J. Hünerson (põl): Panen ette, päevakorra esimeseks punktiks võtta Eesti maapanga põhikirja redaktsiooni kinnitamine.

Juhataja **M. Juhkam**: Päevakorra kohta on kolm ettepanekut tehtud: 1) rkl. Gustavson'i poolt: välja jätta 11. päevakorra-punkt; 2) rkl. Laarman'i poolt: võtta 11. päevakorrapunktiks põllumajandusliku ehituslaenu seadus; 3) rkl. Hünerson'i poolt: võtta esimeseks päevakorra-punktiks — Eesti maapanga põhikirja redaktsioon. Kui selle vastu ei vaielda, siis kavatsen need ettepanekud korraga hääletamisele panna. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanekud vastu võetud, — seega on päevakord kindlaks määratud.

Enne päevakorra juurde asumist on sõna sekretäiril teadaande korras.

2. Teadaandmine Vabariigi Valitsusele tagasiantud ja komisjoni-desse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretäär **J. Holberg**: Riigikogu juhatus poolt on komisjonidesse antud järgmised seaduseelnõud:

1. Viimsi-Tammeneeme-Lepneeme tee õiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni.

2. Siseministeriumi administratiiv osakonna asutamisseadus — üldkomisjoni.

3. Kohtualluvuse ja rahatrahvide asendamise muutmise seadus piirituse salajase sisse- ja väljaveo ning salajaveetud piirituse varjamise asjus — üldkomisjoni.

4. Riigiametnikkude ja -teenijate palgasaaduse osalise muutmise ja täiendamise seadus — üldkomisjoni.

5. Seaduseelnõu tulitikutööstuse kohta aktiisimaksu maksmise ja tulitikkude müügi korraldamiseks — Vabariigi Valitsusele tagasi.

3. Eesti maapanga põhikirja — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi

hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni muudatused 1—31.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Eesti maapanga põhikirja“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. §§ 6, 21, 33, 42 ja mitmel kohal mujal esimese astme loetlemisel tarvitada tähtede asemele numbreid.

2. § 7, teine rida: ja temast kaetakse, p. o. ja sellest kaetakse.

3. § 2, p. 1), kolmas rida: ilma et... ära näidatakse, p. o. ilma et... näidatakse.

4. § 25 järgmiselt vastu võtta: „Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse“ alusel maad omandanud isikule, senni kui ta ülaltähendatud seaduse § 17. korras esimese pandiõigusega kinnistatud võlgadest vähemalt 60% pole tasunud, ja põlisele tarvitajale antakse laenu sellel määral, kuidas ta teinud või teeb kulusid kinnisvara väärtuse tõstmiseks (§ 21, p. 2).

5. § 26, teine rida: nende, p. o. samade.

6. Sealsamas, kolmas rida: Põlisele tarvitajale ja kasutajale lubatakse, p. o. Põline tarvitaja ja kasutaja võib.

7. § 24, esimene rida: pantkirjade näol, p. o. pantkirjadena.

8. § 29, teise lause algus vastu võtta: „Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse alusel kasutatavate kinnisvarade suhtes võib pank võtta aluseks jne.“

9. § 30. lõpp võtta vastu: ... kui seda kasutatakse metsaraiumise plaani järgi ning laenu-saaja kohustub vastavalt sellele plaanile talitama.

10. § 33 p. 3, endine c), viimane rida: võlgasid, p. o. võlga.

11. § 42, p. 2, endine b) teine rida: viimane lause võtta uue lõikenä.

12. § 44, esimene rida: tähtaja peale, p. o. tähtajaga.

13. § 46, teine rida: omaniku peale, p. o. omaniku nimele.

14. § 46, kolmas rida lõpult, IV pealkiri, § 50 ja mujal: õiendada, õiendamine, p. o. tasuda, tasumine.

15. § 50, teine rida: loetakse võlaks ja selle pealt, p. o. loetakse võlaks, mille pealt.

16. § 51, teine rida: raha, p. o. rahe.

17. § 54, viimane rida: määruste põhjal, p. o. määruste järgi.

18. § 68, kolmas rida: esitamise teel, p. o. esitamisega.

19. § 69, kolmas rida: määramist mööda, p. o. määramisel.

20. § 74, esimene rida, § 75. ja mujal: mis tema kätte sattusid, p. o. mis läinud tema omanduseks.

21. § 77, esimene lause vastu võtta: Panga kohuseks on tarvitada kõiki võimalikke abinõusid oma maatagavara edukamaks likvideerimiseks.

22. § 79. vastu võtta: Kõik lepingu sõlmimise ja kinnitamise kulud kannab ostja.

23. § 84, teise lause algus vastu võtta: Need ametnikud määrab ametisse.

24. Sealsamas, viimane lõige: 3 aasta peale, p. o. kolmeks aastaks.

25. § 89, lhk. 17, teine rida. Senni kui laenusaaajate esitajad valimata, p. o. Senni kui laenusaaajate esitajate poolt neli liiget valimata.

26. Sealsamas, märkus, kolmas ja viies rida: esitaja võrra, p. o. liikme võrra.

27. § 90 p. 15 lõpul: läbivaatamine, p. o. läbivaatamine, ja

28. § 99 p. 6. lõpp vastu võtta: täpselt täidaksid oma peale võetud kohustused, ja

29. § 112 p. 2. vastu võtta: 2) 0,25% riigimaade ostu algvõla pealt.

30. § 6 p. 2. vastu võtta: 2) tagavarakapitaal, mis moodustatakse panga ja ta riiklikkude põllumajanduslikkude laenude ja ostuvõlgade osakonna puhaskasust.

31. § 21, märkus vastu võtta: Maaomanikkudele ja riigimaade põliste tarvitajatele, kes juba saanud põllumajanduslikke laenusid põllutööstusministeeriumilt või panga riiklikkude põllumajanduslikkude laenude ja ostuvõlgade osakonnalt, võib laenusid anda käesoleva põhikirja § 21. p. 2. korras ka tähendatud laenude tasumiseks.

4. A. Kärner'i ja O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele Uulu-Surju talupidajate kohtadelt väljatõstmise asjus ja põllutööstusrii vastamine küsimisele.

A. Kärner (stp) (loeb):

1. Kas vastab tõele, et kõigile neile Uulu-Surju põliste talupidajatele, kelle kohad Saksa okupatsiooni ajal on müüdü kolmandatele isikutele, rendilepingud üles on öeldud, mille tagajärjel nemad sunnitud on oma kohtadelt 1. mail s. a. lahkuma?

2. Kui ja — siis, millistel motiividel see on sündinud?

3. Mida kavatseb Vabariigi Valitsus ette võtta, et Uulu-Surju põliste talurentnikkude õigused jalule seataks?

Põllutööstusminister **H. Laretei**: Lugupeetud härrad Riigikogu liikmed! Siin on küsimine: Kas vastab tõele, et kõigile neile Uulu-Surju põliste talupidajatele, kelle kohad Saksa okupatsiooni ajal on müüdü kolmandatele isikutele, rendilepingud üles on öeldud, mille tagajärjel nad sunnitud on oma kohtadelt 1. mail s. a. lahkuma? Põllutööstusministeeriumil ei ole selle kohta andmeid, kas kõigile rentnikkudele on üles öeldud, kuna see ostmüük on sündinud mitmesugustel alustel. Üks osa neist müükidest on seaduslikul teel

sündinud, ja Riigikohus on nad õigeks tunnistanud. Need kohad on uute ostjate nimele kreposteeritud ja neid on 11 kolmekümne ühest. Teiste kohta on põllutööstusministeeriumis praegu küsimus selgitamisel, kuivõrd need ost-müügid seaduslikud on. Neile 11-le, kelle kohad juba uute omanikkude nimele kreposteeritud, on üles öeldud, mis motiividel ülesütlemine on sündinud, selle kohta puuduvad põllutööstusministeeriumil täpsed andmed. Ühedele on põhjuseks ette toodud, et uued ostjad tahavad ise maa peale asuda, teistele — vist sellepärast, et ei ole rendiasjus kokku lepitud. Need motiivid on väga mitmesugused.

Kolmas küsimine: mida kavatseb Vabariigi Valitsus ette võtta, et Uulu-Surju põliste talurentnikkude õigused jalule seataks? See küsimine võiks käia ainult selle osa kohta, kelle õiguste vahetamine veel selgitatud ei ole, kuid see küsimus on praegu ministeeriumis selgitamisel. Viimaste kohtade suhtes ei tule, võib olla, mingisuguseid muudatusi, ja need kohad jäävad, võib olla, endiste rentnikkude kätte. Mis puutub sellesse osasse, mis Riigikohtu poolt seaduslikuks on tunnustatud ja uute omanikkude õigused maa kohta kinnitatud, siis ei saa siin põllutööstusministeerium ega Vabariigi Valitsus midagi muuta. Kui siin küsimine, mis kavatseb Vabariigi Valitsus ette võtta, et Uulu-Surju põliste talurentnikkude õigused jalule seataks, üles võiks kerkida, siis ainult selles mõttes, kuidas kavatseb põllutööstusministeerium vastu tulla neile rentnikkudele, kelle kohad uute ostjate kätte üle läinud, et nende majapidamised tuule kätte ei jääks, vaid et nad uutel kohtadel oma majapidamist edasi pidada saaksid. See küsimus on ministeeriumis kaalumisel ühenduses Riigikogu maakommisjoniga. See küsimus on juba kaks päeva maakommisjonis arutamisel olnud ja seisab vist ka tänases maakommisjoni päevakorras.

5. L. Johanson'i küsimine Vabariigi Valitsusele Vene-Balti tehaste võla asjus ja rahaministri vastamine küsimisele.

L. Johanson (stp) (loeb):

1. Kui suur on Vene-Balti tehaste võlg: a) riigikassale, b) Eesti pangale, c) eraisikutele?

2. Kuidas on kindlustatud: a) riigikassa võlg, b) Eesti panga võlg?

3. Missugused abinõud on tarvitusele võetud riigi võimalikkude kahjude ärahoidmiseks?

4. Missugused kavatsused on Vabariigi Valitsusel üldse Vene-Balti tehaste suhtes?

5) Kas võtab Vabariigi Valitsus töölistele teenitud töötasu kättesaamise võimaldamiseks abinõusid tarvitusele?

Rahaminister **L. Sepp**: Väga austatud Riigikogu liikmed! Esiteks küsitakse, kui suur on Vene-Balti tehaste võlg riigikassale, Eesti pangale ja eraisikutele? Kaubandus-tööstusministeeriumi kaudu sekvestri valitsusele väljaantud võlg oli umbes 80 miljonit suur ning juurde arvates protsendid oleks see summa nüüd 90 miljoni marga ümber. Eesti panga võlg oli 143 miljonit, kuid et teatud osa juba ära maksetud on, siis nüüd 140 miljoni ümber. Eraisikute võlad ei ole kindlasti teada, kuid nad olevat 170 miljonit, sellest Inglise seltsile 100.000.000 ja teised võlad on umbes 70 miljonit. Kokku oleks võlgu 400 miljoni ümber. Eravõlgade suurus on tehaste juhatuse poolt üles antud. Obligatsioonid on järgmised: kõigepealt on esimene obligatsioon tehtud 160 miljoni marga suuruses. Sellest summast on riigi võla katteks 90-miljoniline obligatsioon ja Eesti pangas võlgade katteks 50 miljonit ja 20 miljonit samadest obligatsioonidest on teedeministeeriumi depoos Narva silla ehituslepingu lõpuarvete kindlustamiseks. Peale nende 160 miljoni on 140 miljoni peale keelumärkus tehtud, millele ühesugune õigus antud nende obligatsioonidega. See 140 miljonit on võimalikkude riigi nõudmiste kindlustamiseks tehtud, mis Eesti riigil, kui Vene riigi õiguste pärijal, tekkida võiksid. Need nõudmised ei ole veel selgeks tehtud, on teatavad andmed olemas, kuid tehaste juhatus aga neid ei tunista, ja praegu töötab ministeeriumide vahel juriidiline komisjon küsimuste selgitamiseks, kas need andmed on küllaldased protsessi algamiseks.

Teise küsimuse kohta — kuidas on kindlustatud riigikassa võlg ja Eesti panga võlg — oleks mul järgmist öelda: riigikassa võlg on kindlustatud obligatsiooniga 90 miljoni margapeale, Eesti panga võlg, nagu juba tähendasin, obligatsiooniga 50 miljoni peale ja peale selle veel käsipantidega. Nende käsipantide alghind, nende kui materjalide ja masinate väärtus, oli umbes 300 miljonit. Panga poolt korraldati uus ümberhindamine praeguste turuhindade kohaselt, ja kus mittetarvitatavad masinad rauahinnaks ümber hinnati, ning tehti kindlaks 114 miljonit. (M. Martna, stp: Kas see käsipant on küllalt kindlustatud?) See on nelja ministeeriumi asjatundjate poolt läbi vaadatud, silmas pidades realiseerimise võimalusi praegustel oludel.

Kolmas küsimus — missugused abinõud on tarvitusele võetud riigi võimalikkude kah-

jude ärahoidmiseks? Niipea, kui lõpulikult selgeks said Vene-Balti tehaste raskused, mille tõttu tuli sekvestri alla võtta elektrijaam ja veevärk, tegi valitsus ülesandeks niihästi kaubandus-tööstusministeeriumile kui ka Eesti pangale vastavad laenu üles öelda ja nende laenude sissenõudmisele asuda. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Neid andmeid ei selgitatud. Igaks juhtumiseks arvati aga tarvilik olevat meelde tuletada Eesti panga juhatusele, et nemad on vastutavad isiklikult valitsuse käsu täpsed täitmises ja selles, kui nende viivitusel korda läheks tehaste juhatusel varandust kõrvaldada, mille läbi riik võiks kahju saada. Selle peale kandis panga juhatus ette, et tema on valitsuse otsusel täiendava aresti pannud kinnisvara peale ja nõudmise pööranud selle vastu. Umbes 2 kuud pärast selle varanduse nõudmise esitamist kuulutatatakse kinnisvara oksjon välja. Teiseks on täiendavad arestid pandud kõigi senni pantimata vallasvara peale ja kolmandaks kõigi sissetulekute, näiteks üüri peale. Peale selle on valitsus ülesandeks teinud pantisid kiires korras realiseerida ja ühendusse astuda väljamaa firmadega, sealt paluda eksperte, kes kohale tuleksid ja kelle abil oleks võimalik varandusi realiseerida, sest loomulikult ei saa neid suuri varandusi Tallinna turul ära müüa, vaid nende jaoks tuleb turgu mujalt otsida.

Mis puutub neljandasse küsimusse — missugused kavatsused on Vabariigi Valitsusel üldse Vene-Balti tehaste suhtes — siis peab ütleva, et siin senni kindlaid kavatsusi veel ei ole, sest on teoreetiline võimalus olemas, et tehaste juhatus tehaste võlad ära maksab. Kuid arvamine on siiski, et ta seda praegu ei tee, ja et tehas enam laevatehasena tulevikus tegutsema ei jää. Niipea kui kinnisvara on uue omaniku kätte läinud, tehakse kindel kavatsus tehase edaspidise kasutamise mõttes. Aga nii kaua, kui teada ei ole uus omanik, ei saa kindlaid kavatsusi ette võtta. Igatahes läheb see kavatsus vist tehaste maa-ala tükeldamise peale ja varanduste kasutamise suunas teisteks otstarveteks.

Viimase küsimise peale — kas võtab Vabariigi Valitsus töölistele teenitud töötasu kättesaamise võimaldamiseks abinõusid tarvitusele — oleks vastata järgmist. Teatan, et Vabariigi Valitsus püüab teha kõik, mis ta võimuses on. Eestkätt on kaalutud võimalust, realiseerida mõnda panti, mis võiks ehk rohkem väärt olla, kui pandiks hinnatud väärtus. Arvati, et kui läheb korda panti kallimalt ära müüa, siis võiks pandi väärtus panka minna, ja ülemväärtus läheks tööliste palga katmiseks. Praegu kuulsin, et Eesti panga poole on pööratud selles mõttes, et

täitmislehe kinnitamiseks laenu saada. Mina loodan, et pank seda järele kaalub ja vastu tuleb, kuid ka pangavõlga on tarvis katta. (M. Martna, stp: Millest peaksid need inimesed siis senni elama, kui pandid realiseeritakse?) Pank loodetavasti annab avanssi. Ma ei või aga praegu midagi kindlat öelda, kuulsin seda kavatsust alles praegu ja ei ole panga juhatusega selle üle veel läbi rääkinud.

6. J. Seljugin'i küsimine sise-ministrile Kreenholmi vabriku töölise Aleksei Golubtsov'i mahalaskmise asjas piirivalvuri poolt.

J. Seljugin (vn): Из Везенбергского уезда мне сообщают, что 21 февраля настоящего года, в деревне Комаровке Наровской волости чином пограничной стражи был убит рабочий Кренгольмской фабрики, некто Алексей Голубцов.

На оснований этих сообщений я и обращаюсь к г. министру внутренних дел с вопросом: Соответствует ли это действительности, и если соответствует, то предприняты ли шаги к выяснению этого дела.

(Küsimise tekst:

„1. Kas vastab tõele, et 21. veebruaril s. a. Komarovka külas Naroova vallas Virumaal piirivalvuri poolt maha lasti Kreenholmi vabriku tööline Aleksei Golubtsov?

2. Kui vastab, kas selles asjas on uurimine korraldatud?“)

7. L. Johanson'i küsimine põllutöoministrile maade väljandmise kohta Paluperes, Tartumaal ja põllutöoministri vastamine küsimisele.

L. Johanson (stp) (loeb):

1. Missugustel alustel ja teenete eest anti Villemson'ile ja Puusep'ale 60-vakamaalised kohad?

2. Kas need maasaajad olid õigustatud ja nimelt missuguste eesõigustega?

3. Miks anti 24 perekonnale igäühele ainult 3½ vakamaad ja pealegi igäühele 5-es tükis?

4. Kas on võimalik neile 24 perekonnale: a) maad ühes tükis anda, b) maad juurde anda?

Põllutöominister **H. Laretei:** Ausatud Riigikogu liikmed! Härra Johanson'i küsimise peale oleks mul järgmist vastata. Palupere asunduses on normaaltalud planeeritud 20—31 tiinu suurused. Kandidaadid olid üles seatud vallanõukogu poolt ja kinnitatud maakonnavalitsuse poolt. Nende maa-

konnavalitsuse poolt kinnitatud kandidaatide hulgas oli ka Villemson, kelle krundid on esimestel 25 tiinu suured ja teistel 24 tiinu suurused. Mõisatöölistele on seal määratud 24 perekonna peale 53, 39 tiinu. (M. Martna, stp: 24 perekonna peale 53 tiinu.) Kuna Palupere asunduses on normaalkrundid välja antud täiesti seaduslikul alusel, siis sealt võimalik ei ole suuremaid krunte anda, aga kui tarbekorral soovijaid peaks olema, siis võib olla võiks neid üle viia teistesse asundustesse. Põllutöoministeeriumil ei ole põhjust erilist... (L. Johanson, stp: Kas Teie ei uuriks siiski järele!) See asi on vallanõukogu ja maakonnavalitsuse poolt läbi vaadatud ja kinnitatud. See on seaduses ettenähtud kord, ja põllutöoministeerium ei saa mingisuguseid abinõusid tarvitusele võtta, et neid kinnitada või mitte kinnitada. See sünnib kõik administratiiv-kohtu korras, ja kui peaks raskusi ette tulema, siis on ette nähtud kaebe kord, ja põllutöoministeerium ei saa midagi parata, kui maad ka seadusvastaselt on välja antud. Kuna seal teatud protestiterminid on mööda minna lastud, siis ei saa põllutöoministeerium siin midagi ära teha. Kui mõisatöolistest mõned suuremaid kohti tahavad, siis on võimalik neid ümber paigutada teistesse asundustesse suurematele kohtadele.

8. O. Gustavson'i küsimine põllutöoministrile Karksi mõisa krundi nr. 22 ümberplaneerimise ja sama mõisa töölistele maanormi suurendamise kohta ja põllutöoministri vastamine küsimisele.

O. Gustavson (stp) (loeb):

1. Missuguse seaduse või määruse alusel ja kelle poolt määrati omal ajal Karksi asunduses krunt nr. 22 tollaegsele ringkonnavalitsejale Paul Kink'ile?

2. Millise õigusega kasutab Kink tähendatud krunti praegugi, kus ta ringkonnavalitseja ametist vallandatud?

3. Kas kavatsseb põllutöominister vastu tulla Karksi mõisa endiste töö-

liste palvele ning tähendatud krundi arvel töölistele maanormi suurendada?

4. Kui ja, siis — millal, kui aga mitte, siis — millistel motiividel?

Põllutöominister **H. Laretei:** Härra Gustavson'i poolt esitatud küsimisele oleks mul järgmist vastata. Esiteks, missuguse seaduse või määruse alusel ja kelle poolt määrati omal ajal Karksi asunduses krunt nr. 22 tollaegsele ringkonnavalitsejale Paul Kink'ile? Krunt nr. 22 on planeeritud ringkonnavalitseja kohaks 8,70 tiinu suuruses.

1925. aastal kaotati aga ringkonnaalitseja koht Karksi ära, ja siis määrati see krunt vastava komisjoni otsuse kohaselt, mida põllutööminister kinnitas 3-dal juunil 1925. aastal, eriotstarbekohaks, aiapidamise kohaks. (O. Gustavson, stp: Missuguse komisjoni otsusel?) Põllutööministeeriumi juures on komisjon, kes määrab ära eriotstarbekohtade tarvitamise ja väljaandmise korra ning tingimused. Ja kuna seal ümbruses eriotstarbekohti vähe on, siis on otsustatud see koht eriotstarbekohaks määrata. (O. Gustavson, stp: See on küll kena trahv!) Kuna see otsus on kinnitatud 3. juunil, majandusaastal, siis tähendab, ei saadud väljapakumist selle krundi peale sel aastal toimetada, ja see väljapakumine toimetatakse käesoleval aastal. (O. Gustavson, stp: Missugune eriotstarbe sel krundil siis on?) Aiataöö. Kuna eriotstarbekohad väljaandmisele tulevad enampakkumise teel, ja kuna see koht 1925. aastal, majandusaasta kestel, eriotstarbekohaks määrati, siis jäi ta esialgu Paul Kink'i kasutada.

Mis kolmandasse küsimisse puutub: Kas kavatseb põllutööminister vastu tulla Karksi mõisa endiste tööliste palvele ning tähendatud krundi arvel töölistekohtadele maanormi suurendada? Kui ja, siis — millal, kui aga mitte, siis — millistel motiividel?

Karksi mõisa planeeriti 1920. aastal ja mõisatöölisele jäeti maad 35 tiinu. Sel ajal oli võrdlemisi vähe maatahtjaid tööliste hulgas. Hiljem on sooviavaldusi rohkem tulnud, aga tegelikult on maad vähe. 8,70 tiinu suuruse eriotstarbekoha ärajagamine tööliste vahel ei rahuldaks tarvet.... (O. Gustavson, stp: Härra minister, see eriotstarbekrunt käib ümber kolme krundi.) ja põllutööministeeriumil on reserveeritud kohti mõisatöölisele väljaandmiseks. Kui sooviavaldusi tuleb, siis võib neile määrata suuremaid kohti, aga mitte sellest asundusest.

9. O. Gustavson'i ja J. Vain'i küsimine põllutööministrile Rõngu ja Aakre asutuste krunditud töölistekohtade väljaandmisega viitamise kohta ja põllutööministri vastamine küsimisele.

O. Gustavson (stp) (loeb):

1. Mil põhjusel on Rõngu ja Aakre asundustes tänini viivitatud krunditud töölistekohtade väljaandmisega?

2. Millal mõeldakse tähendatud kohad tööliste krundituina kätte anda?

Põllutööminister **H. Laretei**: Esitatud küsimiste kohta oleks mul järgmist vastata. Rõngu asunduste tükeldamine oli 1924.

aasta töökavas. Töö täitmisel aga selgus, et töölistekohti suurendada tuleks, ja võimalus selleks oleks olnud, kui võtta Rõngu algkooli seaduse põhjal kooliõpetajatele eraldatud maad ja neile jälle maad Rõngu kirikumõisast eraldada. Et kirikumõisat planeerida ei saanud, kuna maaseaduse muutmise ja täiendamise seadus Riigikogus viibis, siis tuli töö edasi lükata 1925. aasta peale. Nüüd on planeerimine läbi, ja uute kohtade väljaandmine sünnib 1. mail k. a.

Samuti on ka Aakre asunduse tööliste asi. 1924. a. oli see töökavas ja viidi ka koha-peal täide. Kuna proteste palju oli, ja peakomisjoni protestid sisse tulid aprillikuu lõpul, siis oli sel aastal neid võimatu läbi vaadata ja tuli planeerimise kinnitamine jätta järgmise aasta peale, kunni Riigikohus ühe küsimise kohta oma otsuse teinud. Ka siin tulevad kohad käesoleval aastal väljajagamisele.

10. O. Gustavson'i küsimine põllutööministrile Rõngu kiriku maist planeeritud ehitusplatside väljaandmisest keeldumise kohta ja põllutööministri vastamine küsimisele.

O. Gustavson (stp) (loeb):

1. Miks ei anna põllutööministeerium välja Rõngu kirikumõisast planeeritud ehitusplatse?

2. Millal kavatsetakse tähendatud platsid välja pakkuda?

Põllutööminister **H. Laretei**: Selle küsimise kohta võin vastata järgmist: Planeerimine on sündinud 1924. aastal ja kava on kinnitatud 26. märtsil 1925. a., aga rendi määramist, mis sünnib obrokiseaduse alusel, ei saadud sel ajal veel läbi viia, ja see on sündinud 6. juunil 1925. a. Käesoleval aastal tulevad need krundid enampakkumisele. Enampakkumine on määratud 27. märtsiks k. a.

11. O. Gustavson'i küsimine põllutööministrile Hargla endise kõrtsi maast planeeritud 42 ehitusplatsi väljaandmata jätmise kohta ja põllutööministri vastamine küsimisele.

O. Gustavson (stp) (loeb):

1. Miks on tänini väljaandmata Hargla endise kõrtsi maast planeeritud 42 ehitusplatsi, mis krunditi juba 1924. aastal?

2. Kas ja millal nimelt kavatsetakse tähendatud ehitusplatsid välja pakkuda?

Põllutööminister **H. Laretei**: Nende kruntide väljapakumine ei ole saanud sündida tehnilistel põhjustel ja tulevad väljapakumisele ka märtsikuul k. a. (O. Gustavson, stp: Oleks ammugi aeg!)

12. O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele armuandmistele kohta poliitiliste süütegude asjus vabariigi 8. aastapäeva puhul.

O. Gustavson (stp) (loeb):

1. Kas on Vabariigi Valitsus täitnud lubaduse, mille valitsuse nimel Riikogu üldkommisjonis andis kohtuminister: anda armu vabariigi 8-da aastapäeva puhul poliitiliste süütegude pärast karistatuile?

2. Kui ja, siis: mitu karistatut on vangist täitsa vabastatud ja mitmele karistusaega lühendatud?

3. Millistel motiividel on loetud tarvilikuks mitte informeerida neist armuandmistest ei Riikikogu ega ajakirjandust?

13. L. Johanson'i, J. Voimani'i ja J. Vain'i arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele töö-hoolekandeministeeriumi poolt maksvate seaduste mittemääramise kohta.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„Et arstiabiandmist oma liikmetele otstarbekohaselt korraldada, võttis Tallinna ühine haigekassa 1. sept. 1925. a. alates arstiabi korralduse oma kätte alustel, nagu see ette nähtud tööstusliku töö seaduses. Kuna alguses oli arstiabi tarvitajaid rohkesti, mille põhjuseks sennine puudulik arstiabi ja raske sotsiaalne seisukord, siis ei tulnud haigekassa talituskapitaaliga läbi, vaid pidi väljaminekute katteks võtma ka tagavarakapitaalist, nagu see tööstusliku töö seaduse § 333. lubatud.

15. nov. 1925. a. oli haigekassa volinikkude erakorraline peakoosolek, kus, arvesse võttes tegevuskapitaali ülekulutusi, otsustati vastavalt tööstusliku töö seaduse § 334-le kassa väljaminekuid kärpida 1. dets. 1925. a. alates, et kulusid ja tulusid tasakaalu viia.

2. dets. 1925. a. tehti I jaoskonna töökaitse kommissari kirjaga haigekassa juhatausele teatavaks kinnitusameti otsus 28. nov. s. a. et peakoosoleku protokoll kinnitatud, ja otsustatud panna haigekassa juhatausele ette, esineda 15. jaanuariks 1926. a. aruandega, missuguseid tagajärgi on andnud nimetatud erakorralise peakoosoleku otsuste teostamine arstiabi kulude kokkuhoidmise suhtes kunni 31. dets. 1925. a.

Kuigi haigekassa volinikkude erakorraline peakoosolek täitis seadusenõudeid, ja pani kulude vähendamiseks kitsendused maksuma 1. dets. alates, ja kinnitusameti otsusega 28. nov. 1925. a. nende abinõude tagajärjed pidid selguma 15. jaanuariks 1926. a., selle peale vaatamata otsustas kinnitusamet (muu-

tes oma eelmist otsust!) juba 18. dets. 1925. a. juhatus tagandada.

Et kinnitusameti otsus seaduspärane polnud, sest polnud tähele pandud tööstusliku töö sead. § 334. nõudmist, samuti aga ka tööstusliku töö seaduse § 367. vastaselt asetati võõraste isikutega, kes polnud peakoosoleku poolt valitud, haigekassa juhatus, siis pööras seaduslik juhatus kaebusega kinnitusnõukogu poole 21. dets. 1925. a. Kuigi asi kiire oli, tuli ta arutusele kinnitusnõukogus alles 29. jaanuaril 1926. a. Selleks päevaks oli kinnitusnõukogu I osakond kokku kutsutud seaduslikus korras. Arutati esimene päevakorra-punkt läbi. Pidi järjekorras tulema arutusele ka Tallinna ühise haigekassa juhatause kaebtus ametist tagandamise asjus. Kuid siin segas ennast kinnitusnõukogu kui kinnituskohtu tegevusse tööhoolekandeminister Chr. Kaarna, kes saatis kinnitusnõukogu juhatajale, õigusteadlasele E. Juurik'ule sel ajal, kui see kohtuistungist juhatus, järgmise kirja:

„Härra ministri abile. Kuulda saades, et tänase päeva peale kinnitusnõukogu I osakond kokku on kutsutud, ilma et minule kokkukutsumise ja koosolekul arutusele tulevate asjade kohta ettekannet oleks tehtud, ning teades, et sellel koosolekul otsustamisele võivad tulla tähtsasisulisel küsimused, mille läbi vaatamist mina isiklikult tahan juhata, mida aga tänasel päeval mul võimalik pole teha, teen teile ülesandeks kinnitusnõukogu I osakonna koosolek ära muuta ja edasi lükata kunni minu poolt mainitud tähtajani. Chr. Kaarna, töö-hoolekandeminister.“

Selle määruse põhjal katkestati kinnituskohtu istung — ja Tallinna ühise haigekassa kaebtus jäi läbi vaatamata.

I osakond oli kokku kutsutud seaduspäraselt. Teda juhatus, nagu see alati nii olnud, ministri abi, kellel juriidiline haridus. Tema peab otsustama küsimusi seaduse ja südametunnistuse järgi, mitte aga ettekannetel ministrilt saadud juhtnõuete järgi. Seega on seadusvastane ministri poolt antud määrus nõukogu I osakonna istungi katkestamise kohta.

8. veebruaril 1926. a. tuli kinnitusnõukogu I osakonnas Tallinna ühise haigekassa juhatause kaebtus uuesti arutusele, uue juhataja härra Sonin'i eesistumisel. Ja otsustati: „Tühistada I ja II jsk. töökaitse kommissari ringkonna kinnitusameti otsused 18. ja 21. dets. Tallinna ühise haigekassa juhatause tagandamise ja uue juhatause määramise kohta, sest kinnitusamet on nende otsustega rikkunud tööstusliku töö seaduse §§ 365. ja 368. Edasikaebus 1

kuu jooksul Riigikohtu administratiiv osakonnale.“

Kinnituskogu seaduse „(Riigi Teataja“ nr. 77/78, 1920. a.) § 23. põhjal ei takista nõukogu otsuse peale Riigikohtusse edasi-kaebamine nõukogu otsuse jõusseastumist, kui selle kohta töö-hoolekandeministri või Riigikohtu poolt korraldust pole tehtud.

Kinnituskogu otsust aga ei täideta, kuigi tema peale pole edasi kaevatud ega tema kohta mingit korraldust tehtud.

Kinnituskogu kodukorra „(Riigi Teataja“ nr. 18, 1921.) järgi esimese osakonna otsused töö-hoolekandeministri kinnitamisele ei kuulu, nad antakse temale teada, tema võib nendega mitte rahul olles nende vastu protes-terida administratiiv-kohtus.

Üle kuu aja on kinnituskogu otsusest möödunud, kuid Tallinna ühises haigekassas valitseb ikkagi seadusvastane juhatuse, kelle otsused ei saa seaduspärased olla, sest et kinnituskogu kinnitusameti otsuse tühistas.

Ka on seaduse nõue, et kutsutaks kokku haigekassa osaliste volinikkude peakoosoleku uue juhatuse valimiseks. Ka seda ei tehta.

Et niisugune maksvate seaduste ja kinnituskogu otsuse mittetäitmine kodanikkude keskel usku õiguslikku korda kõigutab ja Tallinna ühisele haigekassale raskusi teeb, viimases õigusliku korra jaluleseadmise viivitatakse, siis pöörame Vabariigi Valitsuse poole alljärgnevate küsimistega:

1) Kas on Vabariigi Valitsusel teada, et töö-hoolekandeminister saatis kinnituskogu kui kõrgema kinnituskohu istungi 29. jaan. 1926. a. oma käsukirjaga, millel seaduslik alus puudub, laiali?

2) Kas on Vabariigi Valitsusel teada, et töö-hoolekandeminister ei täida kinnituskogu otsust, millega tühistati kinnitusameti otsus Tallinna ühise haigekassa valitud juhatuse tagandamise asjus, ega kõrvalda sellest haigekassast seadusevastast „ajutist juhatust“?

3) Mis mõtleb Vabariigi Valitsus seadusliku korra maksmapanemiseks Tallinna ühises haigekassas teha?

Tallinnas, 10. märtsil 1926. a.

(Allkirjad)

L. Johanson.
J. Voiman.
J. Vain.“

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Arupärimine ise puudutab kõigepealt töö-hoolekandeministri tegevust, siis kinnitusametit ühes töökaitse kommissaridega ja

peale selle Tallinna ühist haigekassat, kuid ta on siiski peatükk ja peab ütleva, tuliste tähtedega kirjutatud peatükk Eesti tööliikumise ajaloos, võib öelda — Eesti tööliikumise vastu võitlemise ajaloos. Kuigi võiks järeldada, et siin on tegemist küsimusega, millel kohalik iseloom, siiski igalpool Eestis, kus enam töölisi, on see küsimus meele liikuma pannud ja esile kutsunud suure pahameele tormi.

Võitlus tööliikumise vastu, Eesti tööliiklasi õiguste vastu, on kestnud õige kaua, sest ajast peale, kus liikumine ise alanud, kuid niisuguseid abinõusid nagu nüüd, ei ole varem tarvitatud. Peab ütleva — ei ole tarvitatud isegi sel ajal, kui Eesti üle valitsesid okupatsiooni võimud. Ei ole teada, et üldse selle aja jooksul, kus on maksnud Vene valitsuse poolt väljaantud kinnitusseadus, nimelt 1912. a. seadus, oleks võimude poolt tarvitusele võetud sarnaseid abinõusid, nagu nüüd Eestis. Vene kinnitusajalugu seda ei tunne, ka Eestis mitte. Tõsi, ainult üks juhtumine on sellest ajast, kui Saksa väed tulid Tartu, ja kus siis sakslased oma ülivõimu tundes panid haigekassa juhatusele ette, tagasi minna Vene seaduse alusele. Kuid siiski ei talitanud ka Saksa võimud nii, nagu nüüd seda tehtud on.

Võitlus kinnitusseaduse vastu on muutunud Eestis iga päevaga ägedamaks. Toome siin üksikud pildid, üksikud näited. Keegi vast ei hakka selle vastu vaidlema, kui halvasti on korraldatud meie tööasutustes tööliste ravitsemine. Üks arst peab kõiki hädasid tundma, ja samuti on puudulikud ka arstimisabinõud ning ümberkäimine töolistega. Seaduse järgi on võimalus antud haigekassadele arstiabi enese kätte võtta, ja seda on ka haigekassad teinud ja on ravitsuse väga eeskujulikult korraldanud, kõige eel Tartu haigekassa. Tema järgedes on tahtnud käia ka teised haigekassad, muuhulgas Tallinna ühine haigekassa, kuid siin on tulnud temal kokku põrgata kõigepealt töösturite poolt moodustatud vastasrinnaga, kes, ei tea mis põhjusel, on asunud eitavale seisukohale kinnitusseaduse vastu. Võitlemine on pinda leidnud ka siin Riigikogus. Meie teame, missuguse meeleolu all on seda kinnitusseadust siin arutatud, kuidas ta juba Asutavast Kogust alates on püüdnud päevakorras püsida, kuid alati on tagasi lükatud. Siis on kuuldavale tulnud õieti need seisukohad, mis omased meie parempoolsetele ringkondadele, töösturitele ja ka neile, kes praegu seda võitlust telgitaga, ka väljaspool Riigikogu peavad.

Õieti on see, mis Tallinna ühise haigekassaga tehtud, hoop näkku meie õiguslikule korrale, ja see tegu lõikab tööliiskonna lihasse

ja luusse. Ta algas õieti sellega, et 1. septembril 1925. a. võttis Tallinna ühine haigekassa enese kätte kassaosaliste ravitsemise. Kohe hakati temale raskusi ette veeretama ja kõigepealt Eesti tööliste kinnitusühisuse poolt, kes ainult on töösturite valitseda. See hakkas seadust, mis maksev oli juba 1912. aastast, omamoodi seletama ja veeretama omavoliliselt tööõnnetuste läbi viga saanud isikute ravitsemise kulud haigekassa peale. Selle asemel, et selgust muretseda, kas Eesti tööliste kinnitusühisusel selleks õigust on, viivitas tööhoolekandeministeerium vastusega viimase võimaluseni, kuigi temale oli esitatud märgukiri; ta ei vastanud lihtsalt märgukirja peale, ja hiljem, et asja kinnitusnõukogusse viia, selle asemel andis ise mingisuguse ebamäärase seletuse, ja see seletus jaatab osalt neid seisukohti, mis omased Eesti tööliste kinnitusühisusele.

Tulid ka teised takistused, töösturid ei tasunud oma maksusid ühisele haigekassale ära. Meie teame, et viivitusprotsent õige väikene on, ja Riigikogus seda mitu korda on püütud suurendada, kuid alati on see ettepanek tagasi lükatud. Töösturil on ju õige kasulik enese käes pidada seda raha, mis tööliste palgast maha võetud, niikaua, kui see sisse nõutakse, sest protsents, mis viivitusprotsendina maksta tuleb, on ju palju väiksem, kui pangaprotsents. Nii siis ei tule haigekassale summad õigel ajal sisse. Peab ka ütleva, et arstiabi maksu protsents on määratud Vene ajal, kui tööliste palgad hoopis teised, ja sellega ka haigekassa sissetulekud ravitsemiskuludeks suuremad olid, kui praegu. Praegu on küll ravituskulud suuremad, arstiabi ning arstirohtude hinnad kõrgemad, kuid see protsents, mis töösturid peavad maksuma, on endiseks jäänud. Ja see ei jäta oma mõju avaldamata.

Peale selle oli sügisene aeg, kus tegemist paljude haigustega. Arstimine oli, nagu varem tähendatud, puudulik, ja nüüd, kus nagu tõked eest ära võeti, katsus igaüks ennast ravitseda. See on ka arusaadav, et haigusnähtusi rohkem oli.

Ei antud ka ambulantside sisseseadmiseks ruume, kuigi töösturid selleks peaksid kohustatud olema. Isegi niikaugele mindi, et pandi õnnetujuhtumiste korral esimese abiandmise kohustus haigekassa peale. See on tegelikult täiesti võimatu läbi viia. Siis peaks haigekassa tööasutustes alalise arstliku personaali pidama. Kuidas ta võiks korraldusi teha enne, kui vahekorrad selgitatud ei ole. Need vahekorrad on jäetud tööhoolekandeministeeriumi selgitada. Kuid selle vastu töösturid ütlesid abiandmisest ära, ja kui näiteks inimesel käsi masina vahele

juhtus, ja veri voolama hakkas, ei andnud nad eneste poolt sidujat, vaid haava pidi kinni siduma teine tööline mustade kätega, et verevoolu takistada ja võimalik oleks töölist ambulantsi, haigemajja või arsti juurde saata. Töösturid esimest abi õnnetujuhtumistel ei anna, kuigi Vene ajast maksavad määrused, millega kohustatakse töösturid esimest abi andma ja hoolitsema tööliste eest äkilise haiguse või õnnetujuhtumise korral. Vastavates määrustes on öeldud, et vabrikute juures peavad olema kapid arstimisabinõudega ja ruumid, kus abi võib anda, ja et peab olema üksikuid isikuid, kas meistrite või kantseleitteenijate hulgas, kes oskavad haavu siduda. Kõik see jäeti tähele panemata. Tööhoolekandeminister ei asunud oma korraldustega appi, vaid jäi külmaks pealtvaatajaks. Arusaadav, et niisuguste tingimuste juures Tallinna ühisel haigekassal arstlikust kapitalist puudus tuli. Peale selle tuli haigekassale üle võtta hulk haigeid, kelle eest pennigi ei olnud makstud. Ja ka see näib seadusvastane olevat, kuid selle korraldusega oli ka ministeerium päri.

Kõigil neil asjaoludel tuli siis, nagu seaduses ette nähtud, tagavarakapitaalist lisa võtta. Selles ei ole midagi seadusvastast. Tagavarakapitaal haigekassal on just selleks, et sarnasel korral sealt võtta, kui tegevuskapitaal arstiabikapitaali kulusid ei kata. Ja seegi on seaduses ette nähtud, kuipalju tagavarakapitaalist võtta võib ja mis siis teha tuleb, kui ka tagavarakapitaal kulusid ei kata. Et eelarvet tasakaalu viia, selleks kutsus Tallinna ühine haigekassa peakoosoleku kokku, nagu seaduses ette nähtud, ja võttis seal vastu mõned otsused, millega kärpis toetussummat ja arstiabiraha. See oli kõik seaduspärane: protokoll kinnitati kinnitusameti poolt hiljem, ja kuigi seda tarvis poleks olnud, määrati tähtaeg, mis ajaks tuleb kinnitusametile esitada otsuste tagajärgede kohta aruanne. Kuid enne veel, kui tähtaeg möödus, muutis kinnitusamet oma otsuse komisсарide ettekan- del. Kommissarid said oma juhtnöörid arvatavasti tööhoolekandeministrilt. Kinnitusameti otsuste muutmine tema enese poolt on ka seadusvastane. Üks asutus hakkab oma otsuseid muutma! Pealegi oleks kinnitusamet tähtaja ära ootama pidanud. Kinnitusamet seda aga ei teinud, vaid tagandas Tallinna ühise haigekassa juhatuse ja pani ametisse juhatuse, kes koosneb mõnest arstist, nende hulgas sakslased, ühest Vene ametnikust, ühest vabriku raamatupidajast, ja peale selle maja peremehest, kus elab tööhoolekandeminister, ja kellest on teada, et ta omal ajal ägedalt võitles oma väikese tööstuse haigekassa-

seaduse alla võtmise vastu. Sarnase otsuse tegemiseks ei olnud kinnitusametil õigust. Kõigepealt ei saa ka tagandada tervet juhatust, vaid ainult üksikuid juhatuse liikmeid, peale selle: kui on juhatuse tagandatud, peab asemele kutsutama asemikud, kes haigekassa peakoosoleku poolt valitud. Neid aga ei kutsutud. Ja alles siis, kui see tagajärgi ei anna, on kinnitusametil õigus haigekassa valitsemist anda mõne teise haigekassa juhatuse kätte. Teisi haigekassasid on Tallinnas mitu, tähendab, ka seda nõudmist oleks võidud täita. Nii on haigekassa juhatuse tagandamine täiesti seadusvastane. Ei olnud selleks ka mingisugust põhjust. Endine haigekassa juhatuse esines kinnitusnõukogus kohe pärast seda kaebusega. Kuid seda kaebust ei võetud niipea arutamisele, kuu aega lasti mööda minna, enne kui kaebus päevakorda võeti. Vahepeal liikusid haiguskindituse vastased ühes ja teises kohas. Kui edasikaebus kinnitusnõukogus arutamisele tuli, lõpetas töö-hoolekandeminister härra Kaarna kohtuistungis oma määrusega, kus ta ütleb, et ta tahaks, et küsimus temale ette kantaks. Ettekannet ei olevat temale tehtud. Peale selle tahtvat ta seda koosolekut isiklikult juhatada. Kinnitusnõukogu on kohtuasutus ja teeb oma otsused seaduse ja oma südametunnistuse järgi, mitte aga nende juhtnõuade järgi, mis sel puhul ministrilt saadakse. Kui see teisisi oleks, siis oleks see mõjuavaldamine kinnitusnõukogu kui kohtu otsuste peale. Aga kinnitusnõukogu peab oma otsused ise tegema, ilma et ministril seal mingisugust vahelesegamise õigust oleks. See on õige ja selle vastu vist keegi ei vaidle. Pealegi kinnitusnõukogul on oma kodukord ja oma juhataja, kellel ka nõukogu kokkukutsumise õigus on. Kinnitusnõukogu juhataja oli jurist, ja ei ole kunagi töö-hoolekandeminister seda kinnitusnõukogu juhatanud. See on ka arusaadav, sest töö-hoolekandeminister ei ole jurist. Otse läbi paistev on, et siis, kui istung oli alanud, korraga ministril tahtmine tuleb selle asja arutamisest osa võtta. Nii oli selle kohtuistungis või kinnitusnõukogu istungi laiali saatmine seadusvastane, ja selleks ei olnud töö-hoolekandeministril mingisugust õigust.

Mina küsiksin töö-hoolekandeministrilt, kas astus töösturite esitaja mingisuguseid samme valitsusevõimude ees, kas kutsuti üksikuid kinnitusnõukogu liikmeid välja kuluuari, ja kas pööras töösturite esitaja töö-hoolekandeministri poole, kas temal oli telefoniteel jutuaajamine teistega? Ma seaksin need küsimised üles.

Selle järele, kui kinnitusnõukogu koosolek katkestati, tagandati kinnitusnõukogu juha-

taja, jurist, ja tema asemele ei tulnud mitte töö-hoolekandeminister, vaid tuli teine ametnik, kelle määramine ka ei ole kooskõlas kinnitusnõukogu kohta maksvate määrustega. Kuid ka nõukogu uus koosseis pidi otsuse tegema, mis töölikinnituse vaenlastele vastumeelne. Tema otsustas: „Tühistada I ja II jaoskonna töökaitse kommissari ringkonna kinnitusameti otsused 18. ja 21. detsembril Tallinna ühise haigekassa juhatuse tagandamise ja uue juhatuse määramise kohta, sest kinnitusamet on nende otsustega rikkunud töösulku töö seaduse § 365. ja 368. Edasikaebus ühe kuu jooksul Riigikohtu administratiiv osakonnale.“

Ma küsiksin Teilt, härra Riigivanem Teemant, kas oli Teil jutuaajamine töö-hoolekandeministri abi härra Juurik'uga? Ma loodan, et Teie selle küsimise peale ka vastuse annate. Ja missugused põhjused olid need, mis sundisid Teid, härra Riigivanem, kutsuma härra Juurik'ut enese jutule. Kui Teie selle peale olete vastanud, siis räägime edasi selles küsimuses.

Ma pean ütleva, et väga suurt tähelepanu on Tallinna ühisele haigekassale meie riigivõimu poolt näidatud, kui see peaks õige olema, et härral Riigivanemal on olnud selles asjas jutuaajamine töö-hoolekandeministeeriumi juhtivate ametnikkudega.

8. märtsil lõppes kinnitusnõukogu otsuse peale edasikaebamise tähtaeg. Minister seda tähtaega ei ole tarvitanud. Kinnitusnõukogu kodukorra järgi kuulub kinnitusnõukogu otsus täidesaatmisele ka siis, kui tema peale edasi kaevatakse. Oleks võidud seadusvastane juhatuse kõrvaldada ja vana juhatuse asemele panna. Pealegi on seaduse järgi ajutiste juhatuse liikmetega haigekassa juhatuse täiendamine ainult selleks, et haigekassa ei jääks ilma juhatusest, kuni volinikkude peakoosolek kokku tuleks, et uusi juhatuse liikmeid valida. Kuid ei mõeldagi selle peale, et volinikkude peakoosolekut kokku kutsuda selleks, et haigekassa seadusvastast juhatust kõrvaldada ja seaduslikku korda jalule seada. Vaid lihtsalt oodatakse, lastakse haigekassat juhtida neil inimestel, kes seal praegu seadusvastaselt on, ja nad teevad oma otsuseid edasi.

Nii viisi luuakse segadust, tuuakse haigekassale raskusi ja peale selle süvendatakse seda muljet meie kodanikkude, eestkätt tööliste keskel, et meie Eesti riigis õigusliku korraga lugu väga halb, väga kurb on.

Peab ütleva, terve see peatükk, terve see lugu on õieti kisendav peatükk Eesti tööliklassi kurbloomusest. Kui Eesti tööliklass praegu tugevam oleks, ei laseks ta seda enesele nii väga meeldida, vaid siis tuleksid strei-

gid ja ka teised vastuaktsioonid. Valitsuse võim arvestaks muidugi temaga siis rohkem.

Praegu on aga töölikklass killustatud, lamab maas haavades, pool uinakus, ja sellest saavad ta vastased aru ja katsuvad peale ametiühisuste likvideerida ka teisi neid asutusi, mis olid lubatud isegi Vene tsariaegses seaduses.

Seaksin üles küsimise: mis võidab selle läbi töö-hoolekandeminister? Mis võidab selle läbi õieti ka valitsusevõim?

Kas ei ole otstarbetu, kui niiviisi käiakse tööliste korraldustega, tööliste asutustega ümber? Mis takistab töö-hoolekandeministeri ümri õiguslikku korda Tallinna ühises haigekassas jalule seadmast? Nüüd võidakse seda juba teha, sest seda lugu ei kustuta mingisugune mõju Eesti töölisliikumise ajaloost. Ka siis, kui ta praegu likvideeritakse, ka siis jääks härra Kaarna Eesti töölisliikumise ajalukku, ka siis jääks töö-hoolekandeministerium töölisliikumise ajalukku. Keegi ei vaidle selle vastu, töölised lubavad sellele härrale väärilise koha, nii et ka see ei võiks takistuseks olla. Praegu on aga viimane aeg õieti tervet seda sündmust ükskord juba likvideerida, lõpetada. Edasikaebtuse tähtaeg on mööda lastud, 3 kuud on juba ajutine juhatuse valitsenud Tallinna ühises haigekassas, mille seaduslik juhatuse tuleks valida volinikkude, kassaosaliste peakoosoleku poolt. See peakoosolek võib ettekirjutusi teha, võib määrusi ja haigekassa arstiabikorraldusi nii või teisiti muuta. Isegi teatud mõju on seal töökaitse komisjari näpunäidetel, kuid ka kinnituseametite ettekirjutusel, sellega arvestaks peakoosolek. Kõik on võimalik, aga miks ei lasta seaduslikku juhatust ametisse? Haigekassa-osalisi on üle 10 tuhande ja nende keskelt on võimalik mitmesuguseid juhatusi valida, kui üks oma ülesandeid ei täida.

Need on kõik küsimised, mille peale kodanikud vastust ootavad.

Mina usun, et seda arupärimist toetavad kõik rühmad. Mina usun, et seda arupärimist toetab isegi tööerakond, kuhu kuulub töö-hoolekandeminister härra Kaarna, (J. Kana, tõi: Ehk sinna tuleb mõni teine härra, kes seda mälestust omale soovib!) kui poliitiline vastutaja selles ministriumis. Ma arvan, et kui Riigikogus arupärimine esitatakse õigusliku korra ja seaduste mittetäitmise kohta, siis ei oleks ka parempoolsetel põhjust keelduda võimaldamast valitsusele, et ta oma seisukoha ette tooks.

Juhataja **M. Juhkam**: (Hääletakse.) Arupärimist toetab 34 Riigikogu

liiget, seega on arupärimine vastu võetud.

14. Põllumajandusliku ehituslaenu seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Laarman**: Mitmesuguste õnnetuste ja juhtumiste läbi on viimase 10-ne aasta jooksul

maal väga palju eluhooneid hävinenud, ja ei ole võimalik olnud raskete aegade pärast nende ülesehitamisele asuda, nimelt krediidi puudusel. Sellepärast oli arusaadav, kui põllumeeste rühma ettepanekul paari aasta eest võeti riigi erakorralisse eelarvesse 25 miljoni suurune krediit, et laenu anda neile põllupidajatele, kes oma elumaja kaotanud on. Mitmesugustel põhjustel ei asutud sellele krediidi väljaandmisele, ega saadudki seda teha, kuna puudus vastav seadus, mille alusel seda oleks võidud teha. Läänud aastal, oktoobrikuul, esitasid põllumeeste rühma liikmed põllumajandusliku ehituslaenu fondi seaduseelnõu, kuid Vabariigi Valitsus ei pooldanud mõtet, et tuleks juurde ehitada uusi väikseid laenufonde, ja sellepärast seadis rahaministerium kokku ühe teise seaduseelnõu, nimelt põllumajandusliku ehituslaenu seaduse. See oli lühikene seaduseelnõu ja pidi täitma ainult ajutist tarvet, kunni Eesti maapank oleks saanud opereerima hakata, et siis oleks laenu sealt saadud. Rahaasjanduse komisjon, kus Vabariigi Valitsuse ettepanek — põllumajandusliku ehituslaenu seadus — arutamisel oli, võttis selle üldiselt samal kujul vastu, nagu ta valitsuse poolt esitatud, ja kokkuleppel rahaministri ja Vabariigi Valitsusega võttis seal väikesed muudatused ette, nimelt § 2-s. Vabariigi Valitsuse ettepanekus oli ette nähtud, et maapanga operatsioonide algamisel laenu saajad, kui nad laenu võtavad, oleksid kohustatud oma laenu tasuma maapanga pantkirjades pävakursi järgi. See muudeti ümber, et seda laenu võib tasuda nominaalhinna järgi. Peale selle võeti juurde märkus, et neile laenu saajatele, kellel võimalik ei ole maapangast laenu saada, jääks see laen 15 aasta peale 4%-ga, ja et laenu tasumine sünniks 10-ne aasta jooksul. Muidu on seaduseelnõu samasugune, nagu ta Vabariigi Valitsuse poolt esitati, ja põllumeeste rühma poolt esitatud seaduseelnõu on jäänud materjalina tarvitada. Kuna rühmade poolt selle seaduse tarvilikkuse vastu ei vaieldud ja mingisuguseid ettepanekuid ei tehtud, loodan, et see seaduseelnõu täna siin I lugemisel vastu võetakse, et selle lähemal ajal saaks ellu viia. Teen ettepaneku, põllumajandusliku ehituslaenu seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

M. Martna (stp): See ehituslaenu seadus, mis maal, külades ja valdades, see on väljaspool linnu, elumajade ehitamist ja korterikriisi lahendamist ühel või teisel viisil edendamata peab, olgugi et sellel kapitaalil augud ette teada, kuhu teda panna, siis on see ikkagi üks põhimõttelik küsimus, ja selle põhimõtteliku külje juures mõtlesin ma veidi peatuda. Kui Riigikogu niisuguseks otstarbeks raha määrab, siis ei või see Riigikogule ükskõik olla, kuidas seda raha tarvitatakse, ja meie korterikriisi lahendamine on maal, väljapool linnu, nõndasama tähtis, kui linnadeski. Kuna meie valitsusel ühes ega teises suunas ehituspoliitikat — korterikriisi lahendamise poliitikat ei ole olnud, siis on iseenesest mõista, et see ime oleks, kui me seda nüüdki näeksime. Kui meie korteripuuduse peale maal vaatame, siis ei näe meie mitte ainult, et mahapõlenud hooned üles ehitamata on, ja et hooned lagunema kipuvad, vaid meil on seal hoopis sügavamale ulatava küsimusega tegemist.

Esimene asi, mille peale tähelepanu juhtima peab, on see, et meie põllupidajad abielulistele töölistele töövõimalusi ei leia, nimelt sellepärast, et meie põllumajapidamistes abielulistele tööinimeste jaoks ruumi ei ole. Vanasti oli viisiks suuremas osas põllumajapidamistes, et terve pere — pere tähendab siin niihästi perekonnaliikmeid kui ka võõraid, kes „ühe laua ääres“ söövad — ühes ja samas suures rehetoaas koos elasid, see tähendab, et kõigi nende magamiskohad seal olid. See igatahes meieaja nõuetele enam ei vasta, ja see on üheks põhjuseks, mispärast meie põllupidajad teenijaid ei leia, ja see on üheks põhjuseks, mispärast meie põllutöölised maalt ära linnadesse põgenevad. Kui nüüd selle peale mõeldakse, et nende krediitidega korteriolusid lahendada ja maal maju ehitada aidata, ja et seda tegevust toetada, siis peaks valitsus igakülgselt kaaluma, kuidas seda teha. Valitsus ei saa ju muidugi ette kirjutada, kuidas ehitama ja mis tegema peab, küll aga võib valitsus ühel või teisel viisil silmi selgitada, näiteks plaanisid teha aidates, ja kogu tegevusele teatava sihi määrata. Sellepärast oleks vaja, et hakataks ehitama just elumaju korterikitsikuse lahendamise seisukohast välja minnes. Et see tarvilik on, see on vist, austatud härrad, Teile kõigile teada, sest rahvalugemise andmed näitavad, et meil maal on tegemist samasuguse korterikitsikusega kui linnaski, ja et ka maal tuleb iga kahe korteri peale kolm leibkonda.

Kui selle juurde tagasi tulla, kuidas põllutöölise elamisvõimalust maal kindlustada, kuidas sellele vastu töötada, et inimesed põllutöö juurest ära ei rändaks, siis on korteri-

küsimus üks kõigetähtsam küsimus, millega sellele nähtusele võiks vastu astuda. Kui meil võimalik on põllutöölisel sel kombel kindlustada, et ta ulaluset ei ole, ja et ka perekonnaga inimesed põllumajanduses tööd leiaksid, siis oleks igatahes korteriolude lahendamise läbi nende sinnajäämine kuidagi kindlustatud, kuigi mitte absoluutselt, siis ikkagi teataval määral, ja selleks peaksid meie talupidajad töölistemaju ehitama hakkama. Ei ole küllalt, kui inimene omale ulaluse leiab, vaid ka töölisele on kodu vaja. Kui tal on olemas niisugune kodu tükikese maaga, siis jääb ta sinna kauemaks peatuma, võib olla, ka püsivalt elama. See käib peajaslikult aastatöölise kohta. Meil on aga väga suur või isegi suurem hulk põllutöölisi, kes aastateenijad ei ole, vaid suvilised, kuutöölised, pävatöölised jne. Need, kui nad põllumajapidamises tööl on, leiavad ka taluhoones kuidagi viisi ulalust. Et aga niisugune inimene aasta otsa tööd teha ei leia, siis vajab ta omale väljaspool korterit. Pärast seda, kui ta suve otsa tööd teinud, peab ta omale talveks kuskilt ulaluse otsima. See peavarjuotsimine on tal raskem kui midagi muud. Et meie rahvas juba vanast ajast peale korteriolude lahendamisele iseäralikku rõhku ei ole pannud, siis lepatakse edasi sellega, kui kuskil ükskõik misugusel viisil ulalust saada võib. Suur osa neist elanikkudest tungib alevitesse ja linnadesse. Iseenesest mõista, et kui võimalus on teistsugusel viisil teenistust leida, siis suviliseks minna ei taheta, sest et järgmisel talvel jälle korterit otsida tuleb. Kui niisugustele inimestele kindlustatakse korter, kus nad jäädavalt, aastat kaks kunni kolm elada võiksid, siis peaksid meie maa kogukonnad ja eriti need, kel põllumajanduse edu tähtis, selle peale mõtlema, kuidas niisugustele inimestele korterit muretseda. Sellest ei ole küllalt, kui öeldakse, need on popside ja saunameeste lapsed, nad lähevad oma vanemate juurde. Aga niisugused lapsed jõuavad ka ükskord sellesse easse, kus nad abielluda tahavad ja oma perekonna sünnitavad, siis läheb neil korterit vaja. Niikaua kui põllutöölisel õiget korterit ei ole, peavad põllupidajad arvestama sellega, et need inimesed põllutöö juurde kauaks ei jää. Sellepärast peame oma korteripoliitika sinna juhtima, et ka maal inimesed oma töökoha lähedal korteri võiksid leida. Selleks oleks minu arvates vaja, et niisugusest ehituslaenu fondist hakataks ehitama eestkätt niisuguseid maju, kus töölised võiksid korterit leida. Niikaua, kui seda ei tehta, niikauaks jääb meie põllutöölise elamine-olemine kõikumaks, ja tööline jääb ikka liikuvaks nii kui lind oksal. Ma juhiaksin ka aruandja tähele-

panu selle peale, niipalju kui selle seaduseelnõu elluviimisesse ja komisjoni töösse puutub, et neid asju ja neid külgil meie ehituslaenude väljaandmise juures silmas peetaks. Ma loodan, et need paar põhimõtet, jämedates joontes ettekantult, küllalt arusaadavad on neile, kelle huvid sellest puudutatud on.

Juhataja M. Juhkam: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja M. Laarman: Härra Martna selle seaduse vastu ei vaieldud, vaid tõi üksikuid sooviavaldusi kuuldavale. Mina tähendaksin ainult esimese sooviavalduse kohta, et Riigikogule ei peaks ükskõik olema, kuidas seda raha, mis seaduse läbi antakse, tarvitatakse, et selle kohta on selles seaduses § 3-as, mis ütleb, et Vabariigi Valitsusel on õigus välja anda määrusi laenude väljaandmise korra ja tingimuste kohta.

Teiseks tahtsin ma tähendada, et vaevalt küll jätkub sellest summast, et me võiksime nüüd nii öelda suuremas maastaabis korterikriisi lahendada maal. See on üks väike summa: kümne maakonna kohta ainult 25 miljonit, nii et kui see kõik ära jagatakse, siis tuleb igaihele 2½ miljonit. See on ainult väikene hädabinõu, nagu tilk vett kuuma kivi peale. Kui oleksid suuremad summad, siis oleks muidugi arusaadav, et peaks üksikasjalised määrused ja terve kava välja töötama. Ma teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja M. Laarman: Ma teen ettepaneku, kodukorra § 45-das nõutud 3-päevalist vaheaega I ja II lugemise vahel mitte pidada.

Juhataja M. Juhkam: (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, vastu —9, seega on ettepanek vastu võetud.

15. Vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus.

I.

Vangistuse seadust (Sead. kogu XIV köide) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

§§ 140 ja 141 asendatakse §§ 344.—370. normidega.

§ 144 asendatakse §§ 395., 396., 399., 402., 403. ja 404. normidega.

§ 15 asendatakse §§ 41., 219., 370., 396. ja 404. normidega.

§ 152. Eriliste arestimajade puudusel peetakse rahukohtunikude poolt arestimõistetuid kinni üldvangimajades eraldi muudest vahialustest. Mitte üle 7 päeva aresti mõistetuid, kui nende elukoht on vangimajast üle 25 klm. kaugel, peetakse kinni lähemas politsei või vallamaja arestikambris.

Karistusalluste ülevõlpidamise kulud tasutakse politseiülemaale ja vallavalitsustele vangimajade peavalitsuse poolt eelmise aasta andmete najal määratud keskmise vahialuse päevatoidu hinna järele peavalitsuse krediidist.

§ 168. Märkus. Kunni eriliste vangistus-asutuste ehitamiseni peetakse üldvangimajades ka sunnitööle, parandusmajja, vangiroodu ja kindlusesse mõistetuid, eraldades nende liikide jaoks erikambreid.

§ 186¹. Vahialuste valvet niihästi vangimajade sees kui ka vahialuste viibimisel väljaspool vangimaja teostatakse valvurite ja saatjatega.

Erilistel juhtumistel ja alustel, mis määratakse kokkuleppel kohtu- ja sõjaministri poolt, kõvendatakse seda valvet kaitsevaelastega.

§ 186². Vangimaja ametnikud ja teenijad, kes on relvaga varustatud, võivad relva tarvitada: a) põgeneja või kallaletungija vahialuse vastu ja b) tema valve alla usaldatud vahialuste või varanduse kaitseks. Lähemad juhtnöörid annab kohtuminister.

§§ 186³, 187 ja 189 asendatakse §§ 41., 186¹., 186². ja 374. normidega.

§ 189¹. Vangimajas vahialuste keskel tekkinud korratuste lõpetamiseks, kui vangimaja oma jõududest selleks lausa ei jätku, kutsutakse kohale kaitsevæeosa sellekohase seaduse normide järgi.

§ 206. Vahialuste toidutabel kinnitatakse kohtuministri poolt vangimajade kuratooriumi ettepanekul.

§§ 206¹—208 asendatakse § 206. normidega.

§ 219. Vahialustele võivad sugulased ja tuttavad toiduaineid, asju ja raha järele tuua, samuti võivad vahialused sugulaste ja tutta-

vatega kokku saada ning toiduaineid ja asju välja kirjutada; lähemad juhtnöörid selle kohta annab kohtuminister.

§§ 220—225 asendatakse § 219. normidega.

§ 258. Vahialune toimetatakse ametasutusesse valve all; vahialused, kes kannavad sunnitöö, vangiroodu või parandusmaja karistust, kohtu- või eeluurimise alusel, keda süüdistatakse samade karistustega karistatavates süütegudes, ja põgenemise kalduvusega muud vahialused viiakse käsiraas.

§ 288 asendatakse § 340. normidega.

§ 291 asendatakse §§ 205. ja 206. normidega.

§ 297 kaotab maksvuse.

§ 312. Vangiroodu mõistetud loetakse algul kaitsealuste liiki; need vangiroodulised, kes hea ülespidamisega, viiakse peale ühe vee-randi karistusaja möödumist paranejate liiki.

§ 318. Vangirooduliste üleviimine paranejate liiki sünnib vangimajaülema ettepanekul vangimajade peavalitsuse ülema otsusega.

§ 327 ühes märkus 1. asendatakse §§ 245., 253. ja 254. normidega.

§§ 328—334 asendatakse § 340. normidega.

§ 340. Lähemad juhtnöörid vangiroodu mõistetute paigutamise, vahialapidamise ja vabastamise kohta annab kohtuminister.

§ 340¹. Parandusmaja mõistetud peetakse kinni ühistel alustel vangiroodulistega.

§ 341. Sunnitöölised peetakse kinni sunnitöö vangimajades, nende puudumisel või neis kohtade puudusel üldvangimajades vangimajade peavalitsuse määramise järgi.

§ 341¹. Sunnitöölise kinnipidamisel vangimajades käsitatakse käesoleva seaduse üldisi norme, silmas pidades käesoleva peatüki alljärgnevaid erandeid.

§ 341². Kõik vangimajades kinnipeetavad sunnitöölised loetakse karistuse kandmise algul katsealuste liiki ja viiakse § 318. korras üle paranejate liiki, kui neil vähemalt üks neljandik määratud karistusajast, tähtajata sunnitöölistel aga vähemalt 6 aastat kantud ja nad on vangimajas korralikult üles pidanud.

§ 341³. Katsealused sunnitöölised peetakse vangimajades muudest liikidest eraldi.

§ 342. Uute süütegude toimepanemisel langevad sunnitöölised karistuste alla üldiste seaduste põhjal.

§ 342¹. Põgenemiste eest langevad sunnitöölised karistuste alla üldistel alustel käesoleva seaduse 414 ja Kr. Kp. s. § 968 või N. S. §§ 309, 311 ja 312 põhjal.

§ 342². Distiplinaar karistustele alistuvad sunnitöölised käesoleva seaduse VIII peatükis (§§ 395—404) ettenähtud alustel.

§ 342³. Sunnitöölise töö kohta käsitatakse käesoleva seaduse VI peatükis (§§ 344—370) ettenähtud norme.

§ 343. Lähemad juhtnöörid sunnitöölise paigutamise, vahialapidamise ja vabastamise kohta annab kohtuminister.

§ 344. juurde kuuluv märkus 1. kaotab maksvuse.

§ 345. Kohusliselt töötavad vangimajaülema poolt määratavatel töödel: 1) sunnitöölise, vangiroodu, parandusmaja, õiguste kaotusega seotud kindlusesse, asumisele saatmise asemele seatud kindlusesse ja türmi mõistetud, ja 2) eeluurimise või kohtualused, kes varemalt karistatud vähemalt õiguste kaotusega seotud türmiga või ka ilma õiguste kaotuseta türmiga, kuid kerjamise, varguse, kelmuse, võõra vara omastamise või raiskamise eest.

§ 346. Kohuslikult töötavad, kuid õigusega valida tööala vahialuste jaoks sisseseatud või vangimajas lubatavate tööde hulgast: 1) ilma õiguste kaotuseta kindlusesse mõistetud, 2) mitte alla seitsme päeva aresti mõistetud, 3) maksujõuetud võlgnikud ja 4) need eeluurimise või kohtualused, kes ei kuulu § 345. p. 2. alla.

Kui käesolevas paragrahvis ettenähtud vahialused tööala ei vali, siis määratakse neile tööala vangimajaülema poolt.

§ 349 ja 350 kaotavad maksvuse.

§ 351 täiendatakse märkus 2.: põllumajanduslikkudel töödel töötavatele vahialustele määratakse tööpäeva kestus kohtuministri poolt.

§ 352. Vahialused vabastatakse kohuslikkudest töödest, peale vangimaja majanduslikkude ja hädatööde, riiklikkudel pühadel ja puhkepäevadel.

§ 354. Vangimajade peavalitsus annab lähemad juhtnöörid tööde kohta, kuhu vahialused määratakse nii kohuslikult kui ka enda valikul.

§ 357. Töödele väljaspool vangimaja piirkonda ei määrata või ei lasta:

1) katsealuste liigis olevaid sunnitöölisi, vangiroodulisi ja parandusmajalisi;

2) § 345 p. 2 all ettenähtud eeluurimise või kohtualuseid ilma prokuratuuri nõusolekuta;

3) § 346 p. 4 ettenähtud eeluurimise või kohtualuseid ilma prokuratuuri nõusolekuta ja vastu nende oma tahtmist;

4) § 346 pp. 1—3 ettenähtud vahialuseid vastu nende oma tahtmist, ja

5) põgenemise kalduvusega vahialuseid.

§ 353. Töötajad vahialused, karistusliigist olenemata, saavad tasu ühistel alustel töö väärtuse järele § 359. ettenähtud määral. Tasulistel

majandustöödel töötavatele vahialustele maksetakse tasu § 362. korras.

§ 359. Saadud töötasust, peale töökulude maha arvamist, arvestatakse vahialusele — 50%, riigikassale — 25% ja vangimajale — 25%.

§§ 360 ja 361 kaotavad maksvuse.

§ 364. Märkus 1. Erifondi arvel peetakse vangimajade peavalitsuses ja vangimajades vajalik arv ametnikke ja teenijaid üle koosseisu vahialuste tööde juhtimiseks, valve teostamiseks töödel ja tööde arvestamiseks; teenistus neil kohtadel on pensioniõiguslik.

Erifondi kulueelarve kinnitab kohtuminister.

§ 365. Vahialuse töötasust võimaldatakse igale vahialusele kulutada enese olukorra soodustamiseks vangimajas, samuti ka perekonnale abiandmiseks mitte üle poole; suuremaid kulumisi võib lubada vangimajade peavalitsuse ülem.

§ 367.¹ ettenähtud 5 rubla asendatakse 1.000 margaga.

§ 373.² asendatakse § 374. normidega.

§ 374. Lähemad juhtnöörid vahialuste saatmise ja saateteenistuse kohta annab kohtuminister.

§§ 383 ja 390 asendatakse § 374. normidega.

§ 396. Märatseja vahialune riietatakse rahustamise särki; rahustamise särgi kirjelduse ja käsitamise korra määrab kohtuminister.

§ 397. Sunnitööle, vangiroodu või parandusmaia mõistetud vahialustele võidakse peale § 395. ettenähtud karistuste määrata: 1) aresti valgustatud kartseris kunni ühe kuuni; 2) aresti pimedas kartseris kunni ühe kuuni, kusjuures neid igal kolmandal päeval paigutatakse valgustatud kartseri ja viiakse jalutama.

§ 400. § 397. ettenähtud karistused määratakse vangimajade peavalitsuse ülema poolt vangimajaülema ettepanekul.

§ 401 asendatakse § 397. normidega.

II.

Käesoleva seaduse maksmahakkamisega kaotavad maksvuse sunnitööle ja asumisele saatmise seadus (Seaduste kogu XIV köide), N. S. § 133. märkus 3, § 313 ja U. N. S. § 66. viimane lõige.

16. Tolliseadustiku muutmise seadus — II lugemisel.

Juhataja **M. Juhkam:** Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Masik'u puudumise pärast jääb vahele tolliseadustiku muutmise seadus.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **L. Raudkepp.**)

17. Kaitseväe-teenistuse seadus — II lugemisel.

Riigikaitse komisjoni aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—5.

Kaitseväe-teenistuse seadus.

Kaitseväe-teenistuse seadus.

Esimene peatükk.

Üldmäärused.

§ 1. Kõik Eesti vabariigi meeskodanikud on kohustatud käesolevas seaduses ettenähtud alustel ja korras kaitseväe-teenistusest osa võtma ja seda kohustust isiklikult täitma.

§ 2. Kaitseväe-teenistuse üldkestus on 38 aastat, 17 eluaastast kunni 55 eluaastani, ja ta jaguneb teenistuseks:

a) alalises kaitseväes, mille moodustavad:

1) tegelikku kaitseväe-teenistusse sunduslikku aega ära teenima astunud meeskodanikud,

2) vabatahtlikud,

3) üleajateenijad ja

4) tegelikus kaitseväe-teenistuses olivad ohvitserid:

b) käsutusväes, kuhu kuuluvad kõik alalisest kaitseväest sundusliku aja ärateenimise tõttu käsutusväkke arvatud meeskodanikud;

c) reservväes, mille moodustavad:

1) käsutusväest aja ärateenimise tõttu reservväkke arvatud meeskodanikud;

2) kõik kaitseväe-teenistuseks kõlbulikud 30—45 aasta vanused meeskodanikud, kes mõnesugustel põhjustel sunduslikku aega alalises kaitseväes ära teeninud ei ole, ja

3) kõik 17—30 aasta vanused meeskodanikud kunni alalisse kaitseväkke sunduslikku aega teenima astumiseni, ning

d) maakaitseväes, kuhu kuuluvad:

1) reservväest aja ärateenimise tõttu maakaitseväkke arvatud meeskodanikud,

2) kõik kaitseväe-teenistuseks kõlbulikud 45—55 aasta vanused meeskodanikud, kes mõnesugustel põhjustel ei alalises kaitseväes, käsutus- ega reservväes teeninud ei ole,

3) kõik need meeskodanikud, kes oma tervisliku seisukorra tõttu maakaitseväkke määratud.

§ 3. Iga aasta kutsutakse alalisse kaitseväkke sunduslikku aega ära teenima kõik need meeskodanikud, kes selle aasta 1-seks jaanuariks 20 aastat vanaks on saanud.

§ 4. Kohtu poolt kõigi õiguste kaotamisega karistatud kodanikke kaitseväkke ei

arvata, vaid neid määratakse kaitseväeteenistuse asemel kaitseväe huvidekohaseid töid tegema.

§ 5. Kaitseväeteenistusest ja § 4-s nimetatud töödest vabastatakse ainult need, keda haiguste või kehaliste puuduste tõttu teenistuseks või töödeks kõlbmatuks tunnistatakse.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 6. Kõikides riigi-, omavalitsuste- ja eraõppeasutustes õppijad kodanikud kuuluvad õppeasutuses viibimise aja jooksul kunni alalise kaitseväge sunduslikku aega ära teenima astumiseni sõjalisele kasvatusel ja õpetusele. Määrused, mille järele seda kasvatust ja õpetust antakse ja kontroleeritakse, töötab välja sõjaminister kokkuleppel haridusministriga ja kinnitab Vabariigi Valitsus. Sõjaministeerium kontroleerib selle õpetuse ja kasvatusel tegelikku läbiviimist.

J. Vain (stp): Juba I lugemisel juhtisin ma tähelepanu sellele, et see meie koolipoliitikkasse väga iseäraliku korra viib, kui meie sõjaministeeriumi laseksime oma koolisid revideerida. Ei ole sugugi võimatu, et haridusministeerium laste kehalise kasvatusel ja sõjaväelise ettevalmistuse eest samuti hoolitseb, nagu midu kodaniku kasvatusel eest, ja loomulik, et ta sellekohast kasvatust revideerib. Sellepärast teen ettepaneku, sellest paragrahvist viimane lause välja jätta.

Juhataja **M. Juhkam**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Selle kohta juba I lugemisel olid vaidlused, kes seda kasvatust peab kontroleerima, kas sõjaministeerium või haridusministeerium. Riigikaitse komisjon asus seisukohale, et seda peab tegema sõjaministeerium, kes kompetentsem on seda otsustama. Tegelikult tuleks ka välja, et haridusministeerium seda õpetust ei saagi kontroleerida, sest sinna tuleb asjatundja-sõjaväelane seda õpetama panna. Ja kas teda nüüd kontroleerib haridusministeeriumi poolt komandeeritud sõjaväelane või sõjaministeeriumi poolt saadetud esitaja, on ükskõik, siiski on viimasel see paremus, et sõjaministeerium selle õpetuse eest vastutav olema peab, ja kui tal mingisugust ülevaadet ei ole, siis ei saa ta ka eksame korraldada ega vastutust kanda. Peab tähendama, et välisriikides on ka see revideerimine pandud sõjaministeeriumi peale. (J. Vain, stp: Poliitiliselt üks väga halb asi!)

Juhataja **M. Juhkam**: Rkl. Vain'i poolt on ettepanek, § 6-dast viimane lause „sõja-

ministeerium kontroleerib selle õpetuse ja kasvatusel tegelikku läbiviimist“ välja jätta.

Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 12 häält, vastu — 16, seega on ettepanek tagasi lükatud. (J. Vain, stp: Palun sedelitega!)

Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 25 häält, vastu — 33, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 6-da hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 6 vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 7.

§ 7. 18—30 aasta vanuseid meeskodanikke võidakse vabastada Eesti kodakondsusest enne kui nad käesolevas seaduses ettenähtud sundusliku aja on alalise kaitseväs (§§ 9 ja 10) ja käsutusväs (§ 12) ära teeninud ainult sõjaministri nõusolekul.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 8. Riigi- ja omavalitsuse asutustesse ei või määrata neid täisealisi kodanikke, kes ei ole sundusliku tegeliku kaitseväeteenistuse kohused täitnud, või nendest seaduslikul alusel vabastatud.

B. Eilman (stp): Ma panen ette, käesolev paragrahv seadusest kui tarbetu välja jätta, sest tegelikult on ju meil vastavad asutused olemas, kes peavad kontroleerima, et kõik kodanikud, kes kaitseväeteenistuse seaduse alla kuuluvad, peavad kaitseväge kohustusi kandma. Kui aga käesolev paragrahv vastu võtta, siis võivad kergesti need kodanikud, kes Vene ajal teeninud ja praegu ei teeni, teenistusest jääda. Neid ei või riigi- ja omavalitsuse teenistusesse määrata. Teiseks ei võiks naisterahvaidki määrata. Kolmandaks — kui keegi noor inimene tuleb koolist 18-ne aastaselt välja, ta on keskkooli lõpetanud ja võiks väga hästi kuskile omavalitsuse või riigi teenistusesse astuda kunni kaitseväeteenistusse minekuni, siin aga tõmmatakse sellele võimalusele kriips peale. Tagajärg on see, et inimene peab jääma ilma teenistusest. Minu arvamise järgi mingisugust tarvidust selle paragrahvi järele ei ole.

J. Vain (stp): On täitsa arusaadav, et kui riigil on võimalik suuremat meesteprotsenti lipu alla kutsuda, ja need võimalused peavad tal olema, siis tehtagu seda, aga vaevalt seegi seadus seda võimalust annab, kui ei ole sellekohaseid poliitilisi aause mõisteid veel igale

võimukandjale luusse ja lihasse läinud, sellepärast on siis see ainult väliseks sildiks, nagu ei saa keegi kaitseväeteenistusest kõrvale hoida, tegelikult ei tarvitse ka kuigi palju kätte anda. Ei ole ju kõige suurem pahe, kui noored inimesed riigi- või omavalitsuse teenistusse lähivad ja seal hakkavad omale nõutama lubadusi lipualla mitte minna, vaid suurem halbtus on see, kui nad riigi- ja omavalitsuse teenistusse ei lähe, kuidagi teisel teel katsuvad teenistusest kõrvale hoida. Võib samuti asetada väga terveid ja sõjariistu kandvaid mehi teenistusesse ja ära hoida palju suurema protsendi lahingukõlbulikke inimesi sõjateenistusest eemale, kui seda võimaldaksid omavalitsuse ja riigi teenijad. Kus on võimalik kõrvale hoida — see on raudtee, meie aga nägime, et sõjaajal oli meil keskmisel määral inimesi tarvis, ja meie kaitseväeülemus, kelle võimuses seisis inimesi vahetada, seda ei teinud, vaid sõjaväljale läksid tagasi need nooredmehed, kes vaevalt olid oma haavad saanud välispidi parandada, tähendab nahk oli haava peal kokku kasvanud, kuna pärast haavade tagajärjed ennast tunda andsid. Mina võin tuua näiteid oma kogemustest. Minul on võimalik teile juhatada kätte inimesi, need olid kuuendast polgust 2 üliõpilast, kes pärast kolmenädalast arstimist liinile läksid; neil olid kopsuhaavad. Üks neist tuli nädalapäevade pärast kopsupõletikuga liinilt tagasi. Selsamal ajal istusid aga komandantuurides inimesed umbes kuus puuda rasked, raskeks läinud komandantuuris eneses, sellepärast, et seal nii kehaliselt kui ka vaimliselt vähe tööd oli, neid ei mõelnud keegi frondile saatma hakata. Kui niisugune madaluse poole küüniv moraal meil sõjaajal maksev oli, siis ei tähenda niisugune ettekääne, mis § 8. on, mitte palju.

Meie võiksime tuua näiteid Prantsusmaalt, kes iga oma seitsmenda mehe sõjaliinil kaotas surnuna. Sellel maal oli väga kindel ja täpne statistika, et kõik meessoost kodanikud läksid kind sõjaliinist läbi, niihästi staabisolevad teenijad kui ka kõigil teistel aladel olevad teenijad. Selle tõttu võis Prantsusmaa saavutada neid tagajärgi sõjas, mis praegu näeme.

Sellepärast pooldaksin ma seda ettepanekut, mis rkl. Eilman tegi, et riigi- ja omavalitsuse teenistusse minejad täisealisena võiksid siit paragrahvist välja jääda, ja et sellekohased korraldused peaksid palju täpsemad ja palju järsumad, kõigi kohta ühtlaselt maksivad olema, mitte aga ainult riigi- ja omavalitsuse teenijate kohta. Peale selle juhtisin ma juba esimesel lugemisel tähelepanu sellele, et see paragrahv sarnases redaktsioonis, nagu ta praegu on, ei ole kuidagiviisi vastuvõetav, sest lause viimane osa räägib millestki muust, kui sellest, mida komisjoni aruandja on tahtnud öelda. Ma

loeksin lause teile ette: „Riigi- ja omavalitsuse asutustesse ei või määrata neid täisealisi kodanikke, kes ei ole sundusliku tegeliku kaitseväeteenistuse kohused täitnud või nendest seaduslikul alusel vabastatud.“ Mina saan nii aru, et kui keegi on seaduslikul alusel teenistusest vabastatud, missugused need alused on, seda paragrahv ei räägi, kas kehalised vigastused või teised asjad, ja kui inimesed vabastatakse, siis ei või neid karistada sellega, et neid riigiteenistusse vastu ei võeta. Kui meil soodustusi ei ole, siis ei või ometi niikaugele minna. Aga niikaua, kui inimene vabastatakse seaduslikul alusel, ei saa ta ometi sama seaduse eest isiklikku vastutust kanda.

Sõjaminister J. Soots: Lugupeetud rahvasaadikud! See paragrahv on selleks üles võetud, et need inimesed, kes ajapikendust on saanud, et õppimist jätkata, et need tõesti õpiksid ja kõrvalt rahateenimisega aega ei viidaks. Nad ei ole sõjaväeteenistusest vabastatud, vaid on ainult ajapikendust saanud teatavaks otstarbeks, ja sellepärast peame meie nõudma, et nad seda otstarvet ka täidaksid. (Vahelhüüded pahemalt poolt.) No jah, nad saavad ajapikendust, aga ei ole igavesti vabastatud, seal on ikka vahe. — Emb-kumb, kas ta teenib oma aja ära, või ta vabastatakse jäädavalt. (Vahelhüüde pahemalt poolt.) No jah, kui inimesele antakse ajapikendust õppimise jätkamiseks, siis õppigu ta, aga ärge mitte õppimise ettekäändel hoidku sõjaväeteenistusest kõrvale. (J. Vain, stp: Aga kui ta näiteks teenib merikoolis, kas ta tohib siis riigi laevale minna?) Vaadake, kui tema meriväekoolis on, siis on ta ikka õpilane, ja niikaua, kui ta õpib, peab ta kõik selle läbi tegema, mis õpilastelt nõutakse. (J. Vain, stp: Härra kindral, merikool nõuab, et õpilane teatud aastad peab praktika peal olema.) No jah, kui ta selle praktika peal on, mida merikool nõuab, siis jääb ta ikkagi õpilaseks. (J. Vain, stp: Aga ta saab palka. Kas temal on õigus seda palka vastu võtta?) Ega palk ei ole tähtis, vaid on tähtis, et ta ainult seda täidaks, mis kool nõuab. Mis puutub teisesse küsimusesse, siis mulle näib, et sel paragrahvil ei ole midagi ühist selle küsimusega, mis härra Vain üles tõstis. Mina pean ütlema, et ka meil vabadussõjas katsuti staabimehi vahetada, katsuti neid saata frondile, kes kantseleis istusid ja vastupidi. Aga on ju teada, et igaüks, kes liinil oskab teenida, ei oska staabis teenida, ja kes oskab staabis teenida, ei oska igakord liinil sõdida. Seda küsimust igatahes see paragrahv ei lahenda, vaid see on puht praktiline küsimus ja ripub sellest ära, kuivõrd ohvitserid rahuajal on ette selleks

valmistatud, et sõjaajal ühe ameti pealt teisele üle minna.

J. Vain (stp): Siin on otsekohe öeldud selle lause alguses juba, et riigi- ja omavalitsuse teenistusesse ei või määrata neid täisealisi kodanikke, kes ei ole sundusliku tegeliku kaitseväeteenistuse kohuseid täitnud. See lause ei ütle midagi ja ma seaksin otsekohe küsimuse üles, kas merikooli õpilane tohib palka vastu võtta või mitte?

Juhataja M. Juhkam: Sõnasoovijaid rohkem ei ole. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Selle küsimise peale olgu niipalju tähendatud, et see on üks osa merikooli programmist, kui ta laeva peal on, ja teiseks ei ole laev mingisugune riigi- ega omavalitsuse asutus. (J. Vain, stp: Laev kuulub meriasjanduse peavalitsuse alla, mis Teie räägite?!) Edasi olgu tähendatud, et riigikaitse komisjon asus sel seisukohal paragrahvi vastuvõtmisel, et ühelgi isikul ei ole mingisugust õigust nõuda, et ta riigiteenistusse võetakse, enne kui ta ei ole riigi vastu oma kohustusi täitnud, sest kõik kodanikud peavad täitma meie põhiseaduse järgi riigikaitse kohustust, ja ei ole mingisugust põhjust ega alust kuidagi viisi seda väljaõpetamist edasi lükata, sest sõjaajal, kus iga mees tähtis on, on tarvilik, et need mõnedkümmend oma õppust edasi saavad. Siin härra Vain tähendas Prantsusmaa kohta, aga ma tooksin teile kohe artikkel 7-da Prantsuse seadusest ette. See artikkel ütleb nimelt järgmist: „Art 7. Kedagi ei või võtta riigi- või omavalitsuse ametnikuks, ega või temale usaldada mingisugust avalikku ametit, ka mitte valimise teel, kui ta ei ole toonud tõendust, et ta käesolevas seaduses nõutud väeteenistuse kohustuse täitnud on.“ Belgia seaduse § 71 ütleb: „Kedagi ei või riigi- ega omavalitsuse teenistusse võtta, kui ta ei ole tõendus toonud, et ta kõik ametlikud ettekirjutused väeteenistuse kohustuse asjus täitnud on.“ Edasi läheb Belgia seadus veel kaugemale ja ütleb art. 69-s: „Seitsmeteistkümnest aastast peale kunni 45 aastani ei või keegi abielluda ega patenti saada, kui ta ei ole esitanud tunnistust käesoleva seadusega pealepandud kohustuse täitmise üle.“ Näete, kui kaugele seal on mindud. Aga meil on nii piiratud ainult, et neid isikuid ei või määrata riigi- või omavalitsuse teenistusse. Kui nüüd siin kahtlus tekib, siis mina teeksin ettepaneku, võtta 1-se ritta sõna „omavalitsuse asutuste“ järele sõna „teenistusse“ ja 2-se ritta „kodanikke“ asemele „meeskodanikke“, kolmandasse ritta sõna „või“ järele „ei ole“. Nii et uues redaktsioonis see

paragrahv kõlaks järgmiselt: „Riigi- ja omavalitsuse asutuste teenistusse ei või määrata neid meeskodanikke, kes ei ole sundusliku tegeliku kaitseväeteenistuse kohustusi täitnud, või ei ole nendest seaduslikul alusel vabastatud.“

Juhataja M. Juhkam: Aruandja parandused on öieti puht redaktsioonilised, ja nad ei tule hääletamisele. Rkl. Eilman'i ettepanek on puht eitav ettepanek, ja sellepärast ei tule see iseseisvalt hääletamisele. Asun § 8. hääletamisele aruandja poolt parandatud kujul. (Hääletatakse.) § 8. poolt on 22, vastu 12 häält, seega on § 8 vastu võetud.

Et Riigikogu koosolek üle kahe tunni kestnud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 12.20 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 12.45 minutit.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Juhkam**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja M. Juhkam: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Aruandja J. Holberg kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 9—13.

Teine peatükk.

Kaitseväeteenistuse kestus ja käik.

§ 9. Sundusliku tegeliku teenistuse aja kestus on alalises kaitseväes:

a) rahuajal —

1) kõigis väeliikides peale mereväe ja merekindluste — 18 kuud;

2) mereväes ja merekindlustes — 24 kuud.

b) sõjaajal — kõigis väeliikides niikaua, kunni riigikaitse huvid seda nõuavad.

§ 10. Sõjaministril on õigus Vabariigi Valitsuse nõusolekul lennu ja tehnilistes väeosades eriteadlaste kursustel õppijate kaitsevälaste sunduslikku tegeliku kaitseväeteenistuse aega pikendada kunni 24 kuuni.

§ 11. Peale eelmistes paragrahvides (§ 9 ja § 10) tähendatud aja ärateenimist alalises kaitseväes arvatakse kaitsevälased käsutusväkke.

§ 12. Teenistuse kestus on alalises kaitseväes ja käsutusväes kokku 5 aastat.

§ 13. Käsutusväes aja ärateeninud kodanikud arvatakse reservväkke.

Aruandja J. Holberg (loeb):

§ 14. Reservvägi jaguneb kolme järku. Reservväe I järku kuuluvad § 2 p. c-1, reservväe II järku — § 2 p. c-2 ja reservväe III järku — § 2 p. c-3 nimetatud kodanikud.

J. Vain (stp), kohalt: Kuidas siin nende jaotustega on mõeldud?

Aruandja **J. Holberg**: Paragrahv jaguneb esiteks literateks ja siis veel punktideks.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun § 14. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 14 vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 15.

§ 15. Teenistus kestab reservväes:

a) I ja II järgu reservväelastele — kunni selle aasta lõpuni, mille jooksul nad 45 aastat vanaks saavad, ja

b) III järgu reservväelastele — alates selle aasta algult, mille jooksul nad 18 aastat vanaks saavad, kunni alalise kaitseväge sunduslikku aega teenima astumiseni.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 16. Peale reservväes aja ärateenimist arvatakse I ja II järgu reservväelased maakaitseväge, kuna III järgu reservväelased alalise kaitseväge sunduslikku aega ära teenima võetakse.

J. Vain (stp): Siin ei ole vahet tehtud sõdurite ja ohvitseride vahel, teiseks ei ole ära tähendatud, mitu aastat.

Aruandja **J. Holberg**: Siin on mõeldud neid noorimehi, kes tegelikult ei ole kaitseväes teeninud, ja need on kolmandasse järku arvatud.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun § 16 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 16 vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 17—47.

§ 17. Maakaitseväge jaguneb kolme järku: I-sse järku kuuluvad kõik reservväe I-sest järgust aja ärateenimise tõttu maakaitseväge arvatud kodanikud; II järgu moodustavad kõik reservväe II-sest järgust aja ärateenimise tõttu maakaitseväge arvatud kodanikud ja ka kõik § 2. p. d-2 nimetatud isikud; III järgu moodustavad § 2. p. d-3 nimetatud kodanikud.

§ 18. Teenistus kestab maakaitseväge igas järgus kunni selle aasta lõpuni, mille jooksul maakaitseväge 55 aastat vanaks saab.

§ 19. Eesti kodakondsusesse astunud välisriikide kodanikkudele võetakse arvele teenistus, mis nad välisriigi sõjaväes on teeninud. Kui isik välisriigi sõjaväes sugugi teeninud ei ole, ehk kui tegelik teenistus välisriigi sõjaväes kestis § 9. tähendatud ajast vähem, peab tema, kui ta alla 30 aastat vana on, Eesti alalise kaitseväes vastavalt kas terve § 9. tähendatud aja, ehk selle osa, mis ta välisriigis § 9. tähendatud ajast vähem teenis, ära teenima. Nende alalise kaitseväge vastuvõtmine sünnib peale Eesti kodakondsusesse astumist ühes lähema kutse kodanikkude alalise kaitseväge sunduslikku aega teenima võtmisega. Kui isik 30 aastat vana ehk vanem on, siis määratakse tema kunni 45 eluaastani reservväkke ja peale selle maakaitseväge.

Sõjaministril jääb õigus alalise kaitseväge sunduslikust teenistusest vabastada neid, kes vabariigi sõjaväes vähemalt 6 kuud on teeninud.

§ 20. Sunduslikku tegelikku teenistuse aega ära teenima kutsutud kodanikkude vastuvõtmine kaitseväge teenistuse komisjonides (§ 55) sünnib kaks korda aastas: a) märtsis võetakse vastu need, kes vastuvõtmise eelaasta 1-ks juuliks 20 aastat vanaks saanud ja b) septembris — need, kes vastuvõtmise aasta 1. jaanuariks 20 aastat vanaks saanud.

§ 21. Kaitseväge teenistuse komisjonide poolt tegelikku teenistusse vastuvõetud kodanikkude teenistusse ilmumine sünnib kaitseväge teenistuse komisjonide korraldusel sõjaministri poolt määratud tähtaegadel, kusjuures iga aasta esimese kutse meeste võib ilmumise tähtaeg määratud olla mitte hiljem sama aasta 16. aprilli ja teise kutse meestele — mitte hiljem sama aasta 16. oktoobrit, täieliku keskkooli ja kõrgema haridusega noormeestel aga sõjaministri äranägemise järele.

Neile kodanikkudele, keda peale tegelikku kaitseväge teenistusse vastuvõtmist mereväkke ehk merekindlustesse määratakse, võib sõjaminister teenistusse ilmumise tähtaegasid eelpool nimetatud tähtaegadest kõige rohkem kunni viie kuuni edasi lükata.

§ 22. Tegelikku kaitseväge teenistuse aja aluseks loetakse esimese kutse meestele vastuvõtmise aasta 10. aprill ja teise kutse meestele — sama aasta 10. oktoober.

Kui sunduslikku aega teenima kutsutud keskkooli ja kõrgema haridusega noormeestele määratakse sõjaministri poolt erilised teenistusse ilmumise tähtpäevad, loetakse neile tegelikku kaitseväge teenistuse aja algus teenistusse astumise päevast (§ 83).

Mereväkke ja merekindlustesse määratud meestele loetakse teenistuse aja algus teenistusse astumise päevast (§ 83).

§ 23. Tähtajal teenistusse mitteilmunuile loetakse tegeliku teenistuse aja algus järgmise kuu esimesest kuupäevast pärast väeosasse ilmutumist.

§ 24. Kui mõnesugustel põhjustel on võimalu § 20.—23. ettenähtud tähtaegadest kinni pidada, määrab Vabariigi Valitsus sõjaministri ettepanekul uued tähtajad.

§ 25. Vabariigi Valitsus võib sõjaministri ettepanekul:

a) vabastada kaitsevaelasi üksikute liikide ehk kategooriate kaupa teenistusest alalises kaitsevæes ka enne §§ 9-das ja 10-das tähendatud sundusliku aja ärateenimist, kui riigikaitse seisukord seda võimaldab ja kaitsevæelaste väljaõpetamine selle all ei kannata, ja

b) §§ 9-s ja 10-s tähendatud aja ära teenitud kaitsevæelaste üksikute liikide ehk kategooriate teenistusest vabastamist edasi lükata, kunni 6 kuuni, kui riigikaitse seisukord seda nõuab.

§ 26. Sõjaminister võib §§ 9-s ja 10-s tähendatud aega teenijaid kaitsevæelasi üksikute väeliikide ehk kategooriate kaupa teenistuse aja jooksul kunni kolme kuuni puhkusele lubada.

Eelpooltähendatud puhkuseaja jooksul kaitsevæelased palka ega toitu ei saa.

§ 27. Tegelikult kaitsevæeteenistuse arvele ei loeta aega, mille jooksul kaitsevæelased alalises kaitsevæes olles:

a) kohtu ehk administratiiv-korras vahiall olnud, välja arvatud need, kes kohtu poolt õigeks mõistetud, ehk kelle süüdistuseasi vastava võimu poolt ära lõpetatud;

b) jooksus olnud;

c) erakorralisel puhkusel olnud (§ 33);

d) kokku üle kolme kuu haigemajades ja tervisparanduslikul puhkusel viibinud, välja arvatud need, kelle viibimine ravitsemisel ehk tervisparanduslikul puhkusel on tingitud teenistuse kohuste täitmisel saadud vigastustest ehk haigustest;

e) distsiplinaar-karistusena üle kümne päeva kartserarestis viibinud.

Selle aja peavad §§ 9-s ja 10-s tähendatud aja alalises kaitsevæes äraolnud kaitsevæelased tagantjärele ära teenima.

§ 28. Sõjaminister võib käsutusvæes olevaid kodanikke, kas kõiki ehk osakaupa, ja ühes nendega ka vastavat arvu reservvæe ohvitseri ja allohvitseri oma äranägemise järele igal ajal tegelikult kaitsevæeteenistusse kutsuda.

§ 29. Sõjaministril on õigus Vabariigi Valitsuse nõusolekul õppuste otstarbeks tege-

likult kaitsevæeteenistusse kutsuda: a) I ja II järgu reservvæelasi:

1) allohvitseri ja kaitsevæe eriteadlasi, kas kõiki ehk osakaupa, — mitte rohkem kui 6 korda kõige reservvæes olemise aja jooksul, kokku mitte rohkem kui üheksaks kuuks;

2) kõiki teisi, kas kõiki ehk osakaupa, — mitte rohkem, kui 4 korda, kokku mitte kauemaks, kui kuueks kuuks kõige reservvæes olemise aja jooksul;

b) III järgu reservvæelasi, kas kõiki ehk osakaupa, — mitte rohkem, kui 2 korda, kokku mitte kauemaks, kui kaheks kuuks kõige III järgu reservvæes olemise aja jooksul;

c) I ja II järgu maakaitsevæelasi, kas kõiki ehk osakaupa, mitte rohkem, kui 6 nädalaks kõige maakaitsevæes olemise aja jooksul.

§ 30. Mobilisatsiooni korral kutsutakse reserv- ja maakaitsevæelased tegelikult kaitsevæeteenistusse tarviduse järele seaduses ettenähtud korras nii kauaks, kui riigikaitse huvid seda nõuavad.

Kolmas peatükk.

Kaitsevæeteenistuse kohuslike kodanikkude õigused ja kohused.

§ 31. Alalises kaitsevæes teenijatel kaitsevæelastel on samad kodaniku õigused ja kohused kui kõigil teistel vabariigi kodanikkudel, välja arvatud järgmised erandid:

a) kaitsevæelased on kohustatud endid kaitsevæe seaduste, määruste ja teenistuse nõuete alla painutama;

b) nendele on keelatud igasuguste poliitiliste erakondade, ühingute ja rühmituste juhtivate ja kontroleerivate organide liige olla ja aktiivselt osa võtta poliitilistest miitingutest, koosolekutest ja kihutustööst.

§ 32. Paragrahv 9-s tähendatud aega teenijad kaitsevæelased võivad teenistuseaja jooksul väeosa ülema poolt kunni seitse päeva korralist puhkust saada, mida neile antakse kas korraga ehk osakaupa palga edasisaamise õigusega. Väeosajale on õigus halvasti teenistuse kohuste täitjaid kaitsevæelasi puhkusest ilma jätta, kiiduväärt teenistuse eest aga seda puhkust seitsme päeva võrra pikendada. Puhkepäevadel ja pühadel antavad puhkused selles paragrahvis tähendatud normi arvesse ei võeta.

§ 33. Peale eelmises (§ 32) paragrahvis tähendatud puhkuse võivad ajateenijad kaitsevæelased teenistuseaja jooksul erakorralist puhkust saada sõjaministri korralduste järele kõige rohkem kunni ühe kuuni, missuguse puhkuse aja jooksul kaitsevæelased palka ei saa.

§ 34. Riigiraudteedel, laevadel ja kõigil teistel riigi liikumisvahenditel sõites saavad

tegelikus kaitseväes teenijad kaitsevälased kõikides klassides 50% sõiduhinna alandust.

§ 35. Alalises kaitseväes teenijad kaitsevälased on teenistuseaja kestusel vabastatud kogukonna heaks võetavast isikumaksust. Alalisse kaitseväge §§ 9-as ja 10-s nimetatud aega teenima astunud kodanikud ja sõjakorral tegelikku kaitseväeteenistusse astunud käsutus-, reserv- ja maakaitsevälased on sellest maksust vabad ka kogu selle aasta jooksul, millal nemad tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatakse.

§ 36. Käsutus-, reserv- ja maakaitsevälased alluvad aja jooksul, millal nemad tegelikus kaitseväeteenistuses ei ole, üldistele kõikide kodanikkude kohta maksvatele seadustele ja määrustele, kusjuures nemad veel peale selle on kohustatud kaitseväeteenistuse kohuslike kodanikkude arvestamise määruisi täitma. Tegelikus kaitseväeteenistuses olemise ajal on nende kohta maksvad §§ 31, 33, 34 ja 35.

§ 37. Käsutus-, reserv- ja maakaitseväest tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud riigiteenijatele jäävad kaitseväeteenistusse astumisel nende kohad ja riigi poolt antud korterid alles. Kaitseväeteenistuses olles saavad nemad palga oma soovi järele, kas endise koha järele sellelt riigiasutuselt, kus riigiteenija enne tegelikku kaitseväeteenistusse astumist teenis, ehk kaitseväest — seal temale määratud koha järele, kusjuures esimesel juhtumisel osa palgast toidu ja varustuse eest maksvate normide järele maha arvatakse. Peale tegelikust kaitseväeteenistusest vabanemist kaotavad riigiteenijad õiguse oma endiste kohtade ja korterite peale, kui nad kahe nädala jooksul, kui tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine sündis õppuste otstarbeks ja ühe kuu jooksul, kui tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine sündis mobilisatsiooni korral — ei ole ametisse ilmunud.

Tegelikus kaitseväeteenistuses möödasaadetud aeg võetakse käsutus-, reserv- ja maakaitseväest tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud riigiteenijatele arvesse väljateenitud aja eest palga kõrgenduse ja pensioni määramise juures.

§ 38. Käsutus-, reserv- ja maakaitseväest tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud omavalitsuse asutuste teenijatele jäävad kaitseväeteenistusse astumisel nende kohad ja omavalitsuse asutuste poolt antud korterid alles. Peale tegelikust kaitseväeteenistusest vabanemist kaotavad omavalitsuse asutuste teenijad õiguse oma endiste kohtade ja korterite peale, kui nad kahe nädala jooksul, kui tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine sündis õppuste otstarbeks, ja ühe kuu jooksul, kui tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine sündis mobilisatsiooni korral — ei ole ametisse ilmunud.

§ 39. Kaitsevälaste ja nende perekondade toetamine ning pensionisaamine sünnib eriseaduste põhjal.

Neljas peatükk.

Kodanikkude kaitseväeteenistusest vabastamine, maakaitseväge III järku määramine ja tegelikku kaitseväeteenistusse ilmumiseks ajapikenduse andmine.

§ 40. Kaitseväeteenistusest vabastamine § 5. põhjal kuulub:

a) tegelikus kaitseväeteenistuses olevate kodanikkude suhtes — kaitseväge haigemajade arstlike kude komisjonide ja § 58. ettenähtud kaitseväeteenistuse peakomisjoni võimupiirkonda, ning

b) tegelikus kaitseväeteenistuses mitteolevate suhtes — käesoleva seaduse viiendas peatükis ettenähtud kaitseväeteenistuse komisjonide ülesannete hulka.

§ 41. Eelmises (§ 40) paragrahvis nimetatud komisjonid vabastavad kaitseväeteenistusest selleks mittekölbulikke kodanikke igakord, kui kaitseväeteenistuse-kohuslikud kodanikud ükskõik mis otstarbel seaduses ettenähtud korras ülalnimetatud komisjonidesse arstlikule järeelvaatusele kutsutakse, pärast vabastatava tervisliku seisukorra komisjoni poolt kindlaksmääramist.

§ 42. Kui kaitseväeteenistusest tahab vabaneeda käsutus-, reserv- või maakaitsevälane aja jooksul, millal tema tegelikus kaitseväeteenistuses ei ole, peab tema kaitseväeteenistusest vabastamise palve kirjalikult kohalikule kaitseväeteenistuse komisjonile esitama, kusjuures palvele peab juurde lisatud olema kohaliku maakonna ehk linna arsti tunnistus paluja tervisliku seisukorra üle.

Kui kaitseväeteenistuse komisjon leiab palve põhjendatud olevat, määrab ja teatab tema palujale aja, millal viimane peab komisjoni järeelvaatusele ilmuma.

Komisjoni ja koju tagasi sõitma peab paluja omal kulul. Kui paluja tervisliku seisukorra kindlaksmääramiseks on tarvis teda teatavaks ajaks haigemajasse järeelkatsumisele paigutada, kannab selle läbi tekkinud kulud riik.

§ 43. Kõik maakaitseväge III järku mittekuuluvad kaitseväeteenistuse-kohuslikud kodanikud, kelle kohta nende kaitseväeteenistuseks kölbulikkuse kindlaksmääramisel selgub, et nemad kannatavad niisuguste haiguste või kehalikkude puuduste all, mis ei võimalda neile teenistust ei alalises kaitseväes, käsutus-, reserv-ega I ja II järku maakaitseväes, kuid mis ei takista neid teenimast maakaitseväge III järgus, vabastatakse alalise kaitseväge, käsutus-, reserv-

ja maakaitseväge I ning II järgu teenistusest ja arvatakse maakaitseväge III järku.

§ 44. Kaitseväeteenistuse kohuslikud kodanikud, kes tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumise korral parandatavate haiguste ja kehalikkude puuduste all kannatavad, saavad tegelikku kaitseväeteenistusse ilmumiseks terviseparandamise otstarbel ajapikendust:

a) §§ 9-s ja 10-s nimetatud aega teenima kutsutud — kunni järgmise kutse kodanikude alalise kaitseväge sunduslikku aega teenima võtmiseni;

b) mobilisatsiooni korral tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud käsutus-, reserv- ja maakaitseväelased — kunni 6 kuuni, ja

c) õppustele kutsutud käsutus-, reserv- ja I ning II järgu maakaitseväelased — õppustele ilmumiseks — kunni järgmiste lähemate vastava järgu õppusteni.

Õppustele ilmumiseks ajapikendusel olijad käsutus-, reserv- ja maakaitseväelased peavad mobilisatsiooni korral tegelikku kaitseväeteenistusse ilmuma ühel alusel teiste käsutus-, reserv- ja maakaitseväelastega.

§ 45. Eelmise (§ 44) paragrahvi pp. a ja b põhjal ajapikendusel olnud isikutele võib peale ajapikenduse lõppu tervisparanduslikul otstarbel sama paragrahvi alusel uuesti ajapikendust anda. Sarnane uuesti ajapikenduse andmine võib sündida ka peale selle nii mitu korda, kui seda kaitseväeteenistusse kutsutava tervislik seisukord nõuab. Sealjuures võib tervisparanduslikuks otstarbeks antud üksteisele järgnenud ajapikenduste üldkestus, lugedes seda § 44. põhjal esimest korda antud ajapikenduse algusest, kogusummas ulatada kõige rohkem:

a) alalise kaitseväge sunduslikku aega teenima kutsututele — kunni kahe aastani, ja

b) mobilisatsiooni korral tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutud käsutus-, reserv- ja maakaitseväelastele — kunni ühe aastani.

Hiljemalt pp. a ja b nimetatud tähtaegade lõpul arvatakse ajapikendusel olnud isikud, vastavalt nende tervislikule seisukorrale, kas tegelikku kaitseväeteenistusse või maakaitseväge III järku, ehk vabastatakse hoopis kaitseväeteenistusest.

Eelmise paragrahvi punkt c põhjal ajapikendust saanud käsutus-, reserv- ja maakaitseväelastele nende ajapikenduse lõpul õppustele ilmumiseks uuesti ajapikendust ei anta, vaid nemad, vastavalt nende tervislikule seisukorrale, kas määratakse õppustele ehk maakaitseväge III järku, või vabastatakse õppustelt, edasi jättes neid käsutus-, reserv- ehk maakaitseväge I või II järku, selle järele, kuhu õppustelt vabastatav isik kuulus, või vabastatakse hoopis kaitseväeteenistusest.

Tervisparanduslikul otstarbel ajapikendust saanud isikud peavad järelevaatusele ilmuma alati samasse komisjoni, kus neile kord ajapikendus anti.

§ 46. Nimekirja haiguste ja kehaliste puuduste kohta, mis õigustavad kaitseväeteenistusest täiesti vabanemist, maakaitseväge III järku määramist ja tegelikku kaitseväeteenistusse ilmumiseks ajapikenduse saamist, seab kokku sõjaminister ja kinnitab Vabariigi Valitsus.

§ 47. Sõjaajal võib sõjaminister kõiki kaitseväeteenistuseks kõlbmatuks tunnistatud ja tervislikkudel põhjustel ajapikendusel olijaid kodanikke uuesti arstlikult läbi vaadata lasta ja nendest kõlblikud kaitseväeteenistusse määrata.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 48. Peale tervislikkude põhjuste antakse alalise kaitseväge §§ 9-s ja 10-s tähendatud sunduslikku aega ära teenima kutsutavatele kodanikkudele tegelikku kaitseväeteenistusse ilmumiseks ajapikendust perekondlikkudel ja majanduslikkudel põhjustel ning hariduse jätkamiseks järgmistel alustel:

a) ühele kaksikvennale — perekonnapea või selle puudumisel mõlema kaksikvenna palvel — kunni teise kaksikvenna sundusliku aja alalise kaitseväes ärateenimiseni;

b) kutsealusele, kelle vanem vend alalise kaitseväes sunduslikku aega teenib ehk kutsealuse kaitseväeteenistusse kutsumise korral kaitseväeteenistusse võetakse, — perekonnapea palve peale, — kunni vanema venna nimetatud aja ärateenimiseni;

c) kutsealusele, kelle perekonnas peale tema teisi täiesti töövõimulisi liikmeid ei ole või kelle majanduslik seisukord iseäranis raske, — perekonnapea palve peale — üheks aastaks kaitseväeteenistuse peakomisjoni otsuse põhjal, ja

d) kesk- ja kutsekooli õpilastele hariduse jätkamiseks, — õpilaste eneste sellekohase palve peale, — käesoleva seaduse lisas ettenähtud tingimustel.

Ajapikenduse saamise palved peavad neli nädalat enne kaitseväeteenistusse vastuvõtmise algust ära antud olema sellele kaitseväeteenistuse komisjonile, kuhu ajapikendust saada soovija kodanik kaitseväeteenistusse vastuvõtmiseks on kohustatud ilmuma. P. c põhjal antud palvele peab juurde lisatud olema — paluja elukoha järele: a) kohaliku linna politsei, alevivalitsuse või vallavalitsuse tunnistus paluja varandusliku ja perekondliku seisu üle, ning kui paluja asunik, siis ka maa suuruse kohta ja aja üle, millal asunik maa sai, ja b) kohaliku linna, maakonna ehk jaoskonna arsti tunnistus

paluja perekonnaliikmete töövõime kaotuse üle. P. d põhjal antud ajapikenduse palved esitatakse vastavate koolivalitsuste kaudu.

Kui p. d põhjal ajapikendusel olev kodanik lahkub õppeasutusest enne temale antud ajapikenduse lõppu, on tema kohustatud seitsme päeva jooksul pärast õppeasutusest lahkumist sellest vastavale kaitsevähingkonna ülemale teatama.

J. Vestholm (rhv): Teen ettepaneku, § 48. võtta täiendav lit. „Kõrgemates õppeasutustes õppimise jätkamiseks, õppijate eneste sellekohasele palvel, kui paluja vähemalt ühe õppeaasta enne tema tegelikku kaitsevähingteenistusse vastuvõtmise algust kõrgemas õppeasutuses on õppinud.“

Selle täienduse teen järgmise põhjendusega. Meil on keskkool, kus nooredmehed lõpetavad kooli kaheksateistaastaselt, mõnikord isegi seitseteistaastaselt. Niisugusel puhul võiks noormees minna ülikooli ja suurema osa oma tööst juba ära teha, enne kui kaitsevähingteenistusse kutse tuleb. Tuleks kaalumisele võtta, mis on kasulik, kas pärast keskkooli lõpetamist, kus niisugune seitseteistaastane noormees veel küllalt tugev ei ole selleks, et kaitsevähingteenistusse kohuseid korralikult täita, kohe kaitsevähingteenistusse astuda, või kas ei ole see otstarbekohasem, et ta enne veel paar aastat õpiks, siis paar aastat ajapikendust saaks ülikooli lõpetamiseks ning pärast ülikoolis õppimise lõpetamist kaitsevähingteenistusse läheks. (O. Strandman, töer: Kui ta veel nii nõrk on, siis ei suuda ta ka ülikoolis midagi teha!) Niisuguseid noorimehi on küllalt, kes vaimliselt nii arenenud on, et ülikoolis võivad tööd teha, vaatamata kehalise nõrkuse peale. Sel otstarbel teen ma selle täiendava ettepaneku.

Sõjaminister J. Soots: Ma vaidlen selle ettepaneku vastu ja kõigepealt riigikaitse seisukohalt. Teie teate väga hästi, et üliõpilased praegu saavad ajapikendust. Ja kui nüüd tuleks meil mobilisatsioon, ning läheks sõda lahti, siis pole Tartu üliõpilaskond sõjaväelisel suurt midagi väärt, sest teda saaks ära kasutada ainult reameeste kohtadel ja sedagi mitte otsekohe. Aga ometi on seal haritud inimesi, keda võiks väga hästi ära kasutada kõrgematel kohtadel. Ja seda saaks sellel teel kätte, kui keskkooli lõpetajad enne ülikooli astumist lõpetavad oma sõjaväelise hariduse, mille järele suurem hulk neist saaks tagavaraohvitserideks. Mis puutub sellesse, et mõnel vast on pärast sõjavähingteenistust raske edasi õppida, kui pooleli jäänud, siis võtame meie vastu vabatahtlikke palju suuremal mää-

ral, kui see Vene sõjaväes oli, ja iga keskkooli lõpetaja võib kohe oma aja vabatahtlikult ära teenida. Ja meil ei ole sõjavähingteenistus sugugi nii raske, et selleks peab eriliselt arenenud olema. Sellepärast arvan, et see parandus on ülearune ja riigikaitse seisukohalt vastuvõetamatu.

Haridusminister J. Lattik: Lugupeetud rahvasaadikud! Seda küsimust on ka kasvatuslikust küljest õige põhjalikult arutatud. Mina olen isiklikult Tartu ülikooli rektoriga läbi rääkinud ja ülikooli dotsentidelt järele pärinud, ja nemadki on arvamisel, et meie noorsoo juures, kus keskkool lõpetatakse läbi-segi juba seitseteist-kaheksateistaastaselt, ei ole teist võimalust olemas kui see, et nad vahepeal peavad kaitsevähingteenistusse teenima keskkooli ja ülikooli vahel. Ja kasvatusseisukohalt on palju raskem pärast ülikooli lõpetamist kaitsevähingteenistusse aega teenida, kui enne seda. Inimest, kes oma töö ülikoolis on ära teinud, on palju raskem sõjavähingteenistusse viia, kui seda, kes keskkoolist tuleb — isikul endal on see ka palju raskem. Kuigi mõni peaks selle seaduse järgi oma õppetöö pooleli jätma ja sõjavähingteenistusse minema, enne ülikooli lõpetamist, siis kaotab ta sõjavähingteenistusse aega kaheksa kuud, ja pärast seda läheb ning jätkab oma õppimist. Ja nii, ütlen ma, on seda küsimust ka kasvatuslikust küljest kaalutud, ülikooli dotsentidega läbi räägitud, ja nad on ka sellel arvamisel, et meie noorsugu peaks tingimata vahepeal sõjavähingteenistuses ära käima, sest pärast ülikooli lõpetamist neid sinna sundida on palju raskem.

Juhataja M. Juhkam: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Holberg: Need motiivid olid aluseks riigikaitse komisjonis, kui ta vastava paranduse käesoleva paragrahvi juures tegi. Peale selle pani riigikaitse komisjon siinkohal rõhku veel distsipliini peale. Meie keskkool annab võrdlemisi vähe distsiplineeritud noorimehi, sellepärast oleks väga otstarbekohane, kui nooredmehed enne ülikooli minemist kõvemast distsipliinist läbi käiksid.

Peale selle asus komisjon ühesugusel põhimõttele ja ei pooldanud seda, miks antakse ühele kodanikkudejärele, kes võib ülikoolis käia, soodustus teenistusaega edasi lükata. Sõjaajal oleks see väga suur privilegium. See üliõpilane või sõdur pannakse siis alles veel tagavaraohvitseride osadesse ning hakatakse õpetama, kuna teised aga peavad samal ajal sõdima. (J. Vestholm, rhv: Miks siis keskkooli saadeti!) Keskkool lõpetatakse ikka umbes kahekümneaastaselt ära, just sel

ajal, kui noorelmehel tegelikku kaitsevæeteenistusse astumise aeg on. Ülikool aga lõpetatakse, nagu näiteks arstiteadus, kolmekümneaastaselt, teised alad kahekümneseitsme — kahekümnekaheksa-aastaselt.

Riigikaitse komisjon asus ühemeelsele seisukohale, see on — mitte anda kõrgemas koolis — ülikoolis õppivatele kodanikkudele tegelikku kaitsevæeteenistusse astumise aja pikendust.

Juhataja **M. Juhkam**: Asun rkl. Vestholm'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 9 häält, vastu 26 — seega on ettepanek tagasi lükatud. Asun § 48. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 48 vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 49—92.

§ 49. Mobilisatsiooni korral ja sõjaajal võib sõjaminister kõiki eelmise (§ 48) paragrahvi põhjal ajapikendusel olijaid kodanikke igal ajal tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsuda.

§ 50. Mobilisatsioonikorral tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsutavatele käsutus-, reserv- ja maakaitsevæelastele antakse peale § 44. ettenähtud juhtumiste tegelikku kaitsevæeteenistusse ilmumiseks ajapikendust järgmistel alustel:

a) kui kaitsevæeteenistusse kutsutav on Vabariigi Valitsuse, Riigikogu või Riigikohtu liige, — kunni valitsusest ja Riigikogust või Riigikohtust lahkumiseni;

b) kui kaitsevæeteenistusse kutsutav riigi- ehk omavalitsuse asutuses niisuguse koha peal teenib, mis oma töö iseloomu tõttu kas üldse ehk ajutiselt ei võimalda kaitsevæeteenistusse kutsutavat isikut tööst lahkuda, — kõige rohkem kunni selle ajani, milleni isik sarnasel kohal teenib;

c) kui kaitsevæeteenistusse kutsutav eriteadlasena niisuguses ettevõttes (näiteks tehases, töökojas) teenib, kus riigikaitseks tarvisminevaid abinõusid valmistatakse, — eraldi nimekirja järele — kõige rohkem kunni selle ajani, milleni isik nimetatud eriteadlase kohal teenib, ja

d) kui kaitsevæeteenistusse kutsutav isik oma teenistuskoha tõttu mobilisatsiooni tööde täideviimise juures tegev on, — kunni nimetatud tööde täideviimise lõpuni.

Nimekirjad p. p. b ja c tähendatud kohtade üle kinnitab Vabariigi Valitsus sõjaministri ettepanekul. Nimekirjades peab ära tähenda-

tud olema, mis ajani teatav koht ajapikendust annab.

Nimekirjad p. d tähendatud kohtade üle kinnitab sõjaminister.

§ 51. Käsutus-, reserv- ja maakaitsevæelaste õppuste otstarbeks tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsumise korral antakse peale § 44. ettenähtud juhtumiste § 50. p. p. a ja b tähendatud isikutele, kui nemad õppustele kutsutavate hulka kuuluvad, õppustele ilmumiseks ajapikendust kunni vastava käsutus-, reserv- ehk maakaitsevæe järgu lähemate õppusteni, mis peetakse pärast nende § 50. p. a nimetatud Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Riigikohtu liikme kohustest ja § 50. p. b ettenähtud kohtadelt lahkumist.

§ 52. Paragrahv 50. p. p. b ja c põhjal ajapikendusel olijaid kodanikke võib Vabariigi Valitsus sõjaministri ettepanekul ka enne ajapikenduse lõppu kas kõiki ehk osakaupa tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsuda, kujuures nimetatud isikute tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsumise läbi vabanenud kohtadele tuleb ajutiselt määrata sõjainvaliide, kaitsevæeteenistusest vabastatud kodanikke ja tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsumata vanemate aastakäikude maakaitsevæelasi.

Viies peatükk.

Kaitsevæeteenistuse kohustuse täitmist juhtivad asutused.

§ 53. Kaitsevæeteenistuse kohustuse täitmiseks jaotatakse vabariigi maa-ala sõjaministri poolt kaitsevæe ringkondadeks ja viimased, kui tarvis, kaitsevæe jaoskondadeks.

§ 54. Kaitsevæeteenistuse kohustuse täitmist juhivad: a) üleriiklikult — sõjaministeriumi vastav keskasutus; b) igas kaitsevæe ringkonnas — kaitsevæe ringkonna ülem.

§ 55. Kaitsevæeteenistuse-kohuslikkude kodanikkude tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsumiseks ja vastuvõtmiseks asutatakse igas kaitsevæe ringkonnas kaitsevæeteenistuse komisjon, mille koosseis on järgmine: esimees — kaitsevæe ringkonna ülem või tema asetäitja, liikmed: maakonna- või linnavalitsuse esitaja, linna või maakonna politseiülem või tema abi, kaitsevæe arst ja maakonna või linna arst.

Kaitsevæe arsti puudusel määratakse tema asemel kaitsevæeteenistuse komisjoni tervishoiu peavalitsuse poolt üks riigi või omavalitsuse teenistuses olev arst.

Maakonnalinnast kaugel-elavate isikute vastuvõtmist võib kaitsevæeteenistuse komisjon toimetada väljaspool maakonnalinna määratud kogumise kohtades.

§ 56. Neil juhtumistel, kui tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsutavate arv niivõrd suur on, et ringkonna kaitsevæeteenistuse komisjon ei jõuaks oma töödega määratud ajaks valmis, asutatakse ringkonnades sõjaministri korraldusel kaitsevæeteenistuse abikommissionid kaitsevæeteenistuse komisjonide õiguste ja kohustega. Abikommissionide koosseis on järgmine: esimees — sõjaministri korraldusel määratud ohvitser ja liikmed — kooskõlas § 55-ga.

§ 57. Kaitsevæeteenistuse komisjonid on kohustatud:

a) kontroleerima tegelikku kaitsevæeteenistusse sunduslikku aega ära teenima kutsutavate kodanikkude nimekirju;

b) otsustama, kellele sunduslikku aega ära teenima kutsutavatest anda kaitsevæeteenistusse ilmumiseks § 48. põhjal ajapikendust;

c) välja kuulutama koha ja aja, kuhu ja millal tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsutud kodanikud teenistusse vastuvõtmiseks ilmuma peavad, ja

d) tegelikku kaitsevæeteenistusse ja arstlikule järeelvaatusele kutsutud kodanikke arstlikult järeel vaatama ja nende kaitsevæeteenistuseks kõlbulikkuse ära määrama.

§ 58. Kaitsevæeteenistuse komisjonide ja kaitsevæe haigemajade arstlikkude komisjonide tegevuse järele valvab ja vaatab läbi ning otsustab nimetatud komisjonide vastu tõstetud kaebtused kaitsevæeteenistuse peakomisjon.

§ 59. Kaitsevæeteenistuse peakomisjon asub sõjaministeeriumi juures ja tema koosseis on järgmine: esimees — sõjaministeeriumi esitaja sõjaministri määramisel, liikmed — siseministeeriumi ja kohtuministeeriumi esitaja, kaitsevæe tervishoiu valitsuse esitaja, üks tervishoiu peavalitsuse ja üks sõjaministeeriumi poolt määratud arst ning üks rivivæeosa ülem.

Peakomisjoni koosseisu kinnitab Vabariigi Valitsus.

§ 60. Kaitsevæeteenistuse peakomisjonil on õigus:

a) igal ajal oma äranägemise järele kõiki kaitsevæeteenistuse komisjonide ja abikommissionide ning kaitsevæehaigemajade arstlikkude komisjonide otsuseid kontroleerida,

b) liikmevigastajate ja pettuse teel kaitsevæeteenistusest vabastatud kodanikkude suhtes muuta eelmises punktis (a) nimetatud otsuseid igal ajal, kõikide teiste kaitsevæeteenistusest vabastatud kodanikkude suhtes aga kolme aasta jooksul, arvates vabastamise päevast, ja

c) kaitsevæeteenistuseks kõlbmatuks tunnistatud isikuid uuesti arstlikule järeelvaatusele kutsuda, neid ravitsusasutusse järeelkat-

sumisele saata ja nende arstlikku läbivaatust kaitsevæeteenistuse komisjonide ja kaitsevæe haigemajade arstlikkude komisjonide kaudu korraldada.

§ 61. Nii kaitsevæeteenistuse peakomisjon kui ka kaitsevæeteenistuse komisjon kutsutakse kokku igauks oma esimehe korraldusel tarviduse järele ja nende istungid loetakse otsusvõimulisteks, kui neist osa võtavad esimees ja kaks liiget, nende hulgas üks arst.

§ 62. Lähemad juhtnöörid kaitsevæeteenistuse peakomisjoni ja kaitsevæeteenistuse komisjonide tegevuse ja asjaajamise üle avaldab sõjaminister kokkuleppel siseministriga.

Kuues peatükk.

Kodanikkude alalise kaitsevække sunduslikku aega ära teenima kutsumine ja vastuvõtmine.

I osa.

Kutsealuste nimekirjade kokkuseadmine.

§ 63. Alalise kaitsevække §§ 9. ja 10. nimetatud sunduslikku aega ära teenima kutsutavate kodanikkude nimekirjad seatakse kokku kutsealuste elukoha järele kogukonna (valla-, alevi- ja linna-) valitsuste poolt.

Välisriigis viibijate kutsealuste nimekirjad seavad kokku Eesti konsulaadid.

Vahiallolijate kutsealuste nimekirjad seavad kokku vangimajade ülemad.

Linnas olevate kutsealuste nimekirjade kokkuseadmine võib siseministri korraldusel linna politseiasutuste peale pandud saada; sarnasel juhtumisel täidab linna politsei kutsealuste nimekirjade kokkuseadmisel linnavalitsuse kohuseid.

§ 64. Iga aasta on kõik need meeskodanikud, kes sama aasta 1. jaanuariks 20 aastat vanaks saanud, kohustatud ennast 1. jaanuarist kuni 1. veebruarini oma elukoha kogukonna (valla-, alevi-, linna-) valitsuses kutsealuste nimekirja sissekandmiseks üles andma, kusjuures nemad enese vanust ja haridust tõendavad dokumendid peavad ette näitama.

Välisriigis viibijad kutsealused peavad ennast Eesti konsulaatides üles andma.

Kutsealustelt tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsumise juures nõutavaid tunnistusi on kõik vabariigi asutused kohustatud takistamata ja tasuta välja andma.

§ 65. Kui kutsealusel vanust tõendavad dokumendid puuduvad ehk kui nad kahtlust äratavad, kas nad õiged on, kantakse tema nimekirja tema kohta saadud andmete järele, mille kohta nimekirjas vastav märkus tehtakse. Niisuguste isikute vanus määratakse kindlaks

kaitseväeteenistuse komisjoni poolt välimuse järele.

§ 66. Kutsealuste nimekirjadesse kantakse sisse:

a) kõik meeskodanikud, kes nimekirjade kokkuseadmise aasta 1. jaanuariks 20 aastat vanaks saanud;

b) isikud, kelle vanuse üle kindlaid andmeid ei ole, kuid kes välimuse järele otsustades kutsealuste aastates on ja

c) kõik 20-30 aasta vanused meeskodanikud, kes mõnesugustel põhjustel eelmisesse nimekirjadesse sisse kantud ei ole.

§ 67. Kutsealuste nimekirjad jagunevad kahte nimekirja: A ja B. Nimekirja A kantakse sisse kõik need meeskodanikud, kes nimekirjadesse sissekandmise eelaastal enne 1. juulit 20 aastat vanaks saanud, ning ka kõik eelmise paragrahvi (§ 66) p. p. b ja c tähendatud isikud. Nimekirja B — kantakse sisse kõik need, kes nimekirjadesse sissekandmise eelaastal pärast 30. juunit 20 aastat vanaks saanud.

§ 68. Kutsealuste nimekirjade kokkuseadmine peab iga aasta 10. veebruariks lõpetatud olema. Peale selle pannakse nimekirjad kaheks nädalaks valla-, alevi- ja linnavalitsustes nähtavale kohale ülesse kõigile kodanikkudele tutvunemiseks.

§ 69. Igal kodanikul on eelmises (§ 68) paragrahvis nimetatud kahe nädala jooksul õigus nimekirjades ettetulevate puuduste ja vigade üle kaebtusi tõsta. Kogukonna valitsused peavad kaebtused läbi vaatama ja kui nemad põhjendatud leitakse olevat, siis nimekirjad vastavalt ära parandama.

§ 70. Peale § 68. tähendatud kahenädalise tähtaja möödumist peavad valla-, alevi- ja linnavalitsused kutsealuste nimekirjad 1. märtsiks kohalikule kaitseväge ringkonna ülemale ära saatma. Samaks ajaks peavad konsulaadid ja vangimajade ülemad nende poolt kokku seatud kutsealuste nimekirjad ära saatma, — esimesed — Harju kaitseväge ringkonna ülemale ja teised — sellele kaitseväge ringkonna ülemale, kelle juures vang arvestatud on.

§ 71. Kui kutsealuste nimekirja sissekantud isik on läinud peale nimekirjade kokkuseadmist teise kaitseväge ringkonda elama ja on seal vahet pidamata mitte vähem kui 2 kuud elanud, on temal õigus paluda ennast tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumiseks üle viia sellesse kaitseväge ringkonda, kus tema uus elukoht asub.

§ 72. Eelmises (§ 71) paragrahvis tähendatud üleviimise palved peavad hiljemalt kaks nädalat enne tegelikku kaitseväeteenistusse võtmist sellele kaitseväge ringkonna ülemale ära antud olema, kelle nimekirjadesse paluja sisse kantud, kusjuures palvekirjale

peab juurde lisatud olema politsei või omavalitsuse asutuse tunnistus selle üle, et paluja tõesti uues ringkonnas mitte vähem kui 2 kuud on elanud.

§ 73. Ühest kaitseväge ringkonnast teise üleviimise palved vaatab kaitseväge ringkonna ülem läbi ja teatab oma otsusest palujale. Üleviimise korral kustutatakse paluja nimekirjast maha ja väljavõte nimekirjast tema kohta saadetakse viibimata sellele ringkonna-ülemale, kuhu paluja üle viiakse viimase ringkonna nimekirjadesse sissekandmiseks.

§ 74. Kui olude tõttu võimatu on §§ 64., 68. ja 70. tähendatud tähtaegadest kinni pidada, määrab Vabariigi Valitsus sõjaministri ettepanekul uued tähtajad, teatades sellest vastavatele asutustele ja kuulutades seda avalikult.

II osa.

Kutsealuste vastuvõtmise kord.

§ 75. Kõik kutsealuste nimekirjadesse sissekantud isikud, välja arvatud need, kellele kaitseväeteenistuse komisjon § 47. põhjal ajapikendust on andnud, on kohustatud ringkonna kaitseväeteenistusse komisjoni poolt määratud ajal ja kohtadesse tegelikku kaitseväeteenistusse vastuvõtmiseks arstlikule järelevaatusele ilmuma.

Välisriigis viibijad kutsealused peavad teenistusse vastuvõtmiseks ilmuma Harju ringkonna kaitseväeteenistuse komisjoni.

§ 76. Tähtajal mitteilmumise seaduslikkudeks põhjusteks loetakse, kui nad tõendatud on:

- a) kutsealuse raske haigus;
- b) kutsealuse vahiallolemine ja
- c) kõrvaldamatud takistused, nagu õnnetujuhtumised äraoleku eel (nagu tulekahi) või looduslikud takistused (nagu: veeuputus, ühenduse puudus saarte vahel).

Kutsealused, kes haiguse pärast määratud päevaks komisjoni ilmuda ei saa, peavad tähendatud päevaks kaitseväge ringkonna ülemale nende haigust tõendava arsti, või kus arsti ei ole, kogukonna valitsuse tunnistuse saatma. Välisriigis viibijatele kutsealustele kinnitab nimetatud haigusetunnistused Eesti diplomaatiline esitaja või konsul.

§ 77. Määratud ajaks arstlikule järelevaatusele mitteilmunud kodanikud vaadatakse kaitseväeteenistuse komisjonide poolt järele ja kõlbulikud võetakse tegelikku kaitseväeteenistusse:

- a) § 76. põhjal mitteilmunud — otsekohe peale ilmumise takistuste kõrvaldamist, ja
- b) ilma seaduslikkude põhjusteta mitteilmunud — viibimata peale nende ülesleidmist või komisjoni ilmumist.

Kutsealuste kodanikkude vahialt vabastamise üle on vangimajade ülemad kohustatud iga kord vastavale kaitsevæe ringkonna ülemale teatama.

§ 78. Kutsealused, kes mõnesugustel põhjustel on nimekirjadesse sisse kandmata jäänud, kuid vastuvõtmise ajaks kaitsevæeteenistuse komisjoni ilmuvad, kantakse viibimata kutsealuste nimekirja ja võetakse vastu üldises korras.

§ 79. Kui arstliku järelevaatuse juures kaitsevæeteenistuse komisjonil võimatu on otsekohe kindlaks teha haiguse määra või tema olemasolemist, või kui komisjonil kahtlus tekib, et tegelikku kaitsevæeteenistusse kutsutava haigus või vigastus on kunstlikult välja kutsutud, saadab komisjon isiku järelekatsumiseks lähemasse nõuete kohaselt sisseseatud kaitsevæe, linna või maakonna haigemajasse.

§ 80. Mitte ühel häälel komisjoni poolt kaitsevæeteenistuseks kõlbmatuks tunnistatud isikud saadetakse, kui keegi komisjoni liikmetest seda nõuab kaitsevæeteenistuse peakomisjoni uuesti järelevaatamiseks.

§ 81. Kõik kaitsevæeteenistuse komisjoni poolt kaitsevæeteenistuseks kõlblikuks tunnistatud kodanikud loetakse komisjoni otsuse väljakuulutamise ajast peale tegelikku kaitsevæeteenistusse vastuvõetuteks.

§ 82. Kaitsevæeteenistuse komisjon võib tegelikku kaitsevæeteenistusse vastuvõetud kodanikke peale nende vastuvõtmist kunni sõjainistri poolt kindlaksmääratud ajani ajutiselt koju lasta, missuguse aja lõpul koju lastud kodanikud on kohustatud neile määratud kogumise kohtadesse ilmuma.

Koju ei lasta ja saadetakse otsekohe väeosadesse:

- a) liikmevigastajad,
- b) need, kes püüdsid ennast pettuse teel kaitsevæeteenistusest vabastada,
- c) need, keda kaitsevæeteenistuse komisjon korravastase ülespidamise eest vastuvõtmise komisjonis otsustab koju mitte lasta.

§ 83. Tegelikku kaitsevæeteenistusse vastuvõetud kodanikud loetakse tegelikku kaitsevæeteenistusse astunuks:

a) peale teenistusse vastuvõtmist § 82. põhjal ajutiselt koju lastud kodanikud — sellest silmapilgust, millal nemad kodus viibimiseks antud aja lõpul neile määratud kogumise kohtadesse ilmuvad ja

b) § 82. teise lõike põhjal peale teenistusse vastuvõtmist otsekohe väeosadesse saadatud kodanikud — tegelikku kaitsevæeteenistusse vastuvõtmise silmapilgust.

§ 84. Tegelikku kaitsevæeteenistusse astunud kodanikkude väeosadesse määramine sünnib kindralstaabi korraldusel.

§ 85. Isikuid, kellele kaitsevæeteenistuse komisjon tervisparanduslikul otstarbel tegelikku kaitsevæeteenistusse ilmuniseks ajapikendust annab ja kelle kohta kahtlus tekib või andmed saadakse, et nende haiglane olek või nõrk kehaehitus, mille põhjal nemad ajapikendust said, oli kunstlikult välja kutsutud, võib kaitsevæe ringkonna ülem ja kaitsevæeteenistuse komisjon ajapikenduse kestusel igal ajal ilma ette teatamata kaitsevæeteenistuse komisjoni arstlikule järelevaatusele kutsuda.

§ 86. Isikuid, keda kaitsevæeteenistuse komisjon kaitsevæeteenistusest vabastanud, kuid kelle kohta kaebtuse või muul teel kahtlus tekib, et haigus või vigastus, mille põhjal isik kaitsevæeteenistusest vabastati, kunstlikult välja kutsutud oli, või et kaitsevæeteenistusest vabastatud isik arstlikul järelevaatusel haigust simuleerides komisjoni eksiarmamisele on viinud, on kaitsevæe ringkonna ülemal ja kaitsevæeteenistuse komisjonil õigus kolme aasta jooksul peale tema kaitsevæeteenistusest vabastamise uuesti kaitsevæeteenistuse komisjoni arstlikule järelevaatusle kutsuda, kusjuures ringkonnaülem on kohustatud sarnaste isikute järelevaatusle kutsumisest ja selle tagajärgedest iga kord peakomisjonile teatama.

Seitsmes peatükk.

Vabatahtlikkudest.

§ 87. Vabariigi meeskodanikkudele võimaldatakse sunduslikku aega alalises kaitsevæes ära teenida vabatahtlikuna, ka enne § 3. ettenähtud tähtaega.

§ 88. Arvu, kui palju vabatahtlikke igas väeosas pidada võib, määrab kindlaks sõjainister.

§ 89. Vabatahtlikuna alalisse kaitsevække teenima astuda soovija peab järgmistele tingimustele vastama:

- a) olema vähemalt 17 aastat vana;
- b) olema vähemalt täieliku algkooli haridusega;
- c) tervise ja kehaehituse poolest riviteenistuse nõuetele vastama;
- d) ei tohi vahi-ega valvealune olla;
- e) temale ei tohi kohtu poolt niisugust karistust määratud olla, mis riigiteenistusse astumist ei võimalda.

§ 90. Vabatahtlikult alalisse kaitsevække teenima astuda soovija peab hiljemalt üks kuu enne järjekorralist alalisse kaitsevække võtmise aega kohalikule kaitsevæe ringkonna ülemale sellekohase palve sisse andma, millele juurde lisatud peavad olema järgmised dokumendid:

- a) tõestatud ärakiri isikutunnistusest;
- b) haridusetunnistus;

c) maakonna- või linnapolitsei tunnistus selles, et paluja isik § 89. pp. d ja e-le vastab;

d) vanemate või eestkostjate allkiri selle üle, et nemad paluja vabatahtlikult kaitsevæeteenistusse astumisega nõus on, ja

e) kui paluja teenistusse astuda soovib ühte teatavasse väeossa, siis nõusolek selle väeosa ülema poolt.

§ 91. Vabatahtlikult alalise kaitsevække teenima astuda soovija kantakse kaitsevæe ringkonna ülema poolt erilisse kutsealuste nimekirja ja kutsutakse kaitsevæeteenistusse ühes järjekorraliste kutsealustega.

§ 92. Määratud ajal vastuvõtmisele mitte ilmunud kustutatakse eelmises (§ 91) paragrahvis tähendatud nimekirjadest maha.

Aruandja J. Holberg (loeb):

§ 93. Paragrahv 89. ettenähtud tingimustele vastavad isikud võetakse vabatahtlikkudena tegelikku kaitsevæeteenistusse, kus neil ühes sunduslikku aega teenijatega ühesugused õigused ja kohused on. Nende tegelikust kaitsevæeteenistusest vabastamine ja edaspidine kaitsevæeteenistuse käik sünnib ühel alusel ühes nendega järjekorraliselt sunduslikku aega ära teenima võetutega.

H. Leesment (krst): Teen ettepaneku, võtta käesoleva paragrahvi juurde erilõikena järgmist: „Vabariigi Valitsus on õigustatud vabatahtlikkude teenistuskäigu korra kohta erimäärusi välja andma.“ Seda järgmistel põhjustel: seaduseelnõu võimaldab sõjaväkke astuda juba seitsmeteistaastaselt, samuti ka kahekümnekolme-aastaselt. Nii et sõjaväes võivad olla seitsmeteist- kui ka kahekümnekolme-aastased. Vanuse vahe on seitse ja pool aastat. Siin tekib kahtlus, kas see kord on soovitav, kui sõjateenistuse vahe üksikute kaitsevæelaste vahel nii suur on. Peaks oletama, et seitsmeteistaastane noormees kaunis kergesti võib sattuda vanema kaasteenija mõju alla. Muidugi, kui see mõju hea on, siis ei ole põhjust selle vastu vaielda, kuid ta võib ka halb olla, ja see ei ole teenistushuvidele, ega ka nooremale kaasteenijale isiklikult kasulik. Sellepärast peaks väeülemaal võimalik olema teenistust nõnda korraldada, et niisuguseid asju, juhtumisi, ette ei tuleks.

Teiseks põhjuseks oleks tervislik seisukord. Seitsmeteistaastasel noormehel on vähemalt kümneaastane kooliaeg seljataga. Tema, võib olla, on kehaliselt küllalt terve, et kaitsevæe komisjon ta teenistusse vastu võtab, kuid ometi on ta pidanud kooliajal kaunis tugevasti oma närve pingutama ja, võib olla, on tema kehaline struktuur veel välja arenemata ja nõrk. Sellepärast peaks kaitsevæeülemaal võimalus

olema teenistust nõnda korraldada, et niisugusele nõrgale noormehel rasket tööd ei määrataks, vaid kergematele aladele saadetaks. Sellepärast oleks soovitav, et see õigus seadusega ära fikseeritaks.

Sõjaminister J. Soots: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sisuliselt selle paranduse vastu midagi olla ei võiks, aga vormiliselt pean tema vastu rääkima, nimelt sellepärast, et ta ülearune on. Kui teie vaatate „Riigi Teatajat“ nr. 1—1921. a., siis näete, et Vabariigi Valitsusele on võim antud kõigi nende kohta, kes ühel või teisel viisil sõjavæeteenistusse on sattunud, nende teenistuskäigu kohta seadusi ja määrusi välja anda. Nõnda on siis juba praegusel ajal valitsusel see õigus olemas, ja seda nüüd erimärkusega seaduses maksma panna on ülearune. Teine asi on muidugi, kas valitsus tahab vabatahtlikkudele erikorda maksma panna. Senniajani ei ole valitsus tarvilikuks pidanud vabatahtlikkude teenistust teistele alustele seada ja seda eraldada harilikult sõjavæeteenistusest. Meie vabatahtlikkude instituut on hoopis teine, kui Vene riigi vabatahtlikkude instituut. Vene vabatahtlikkude instituut oli teatud haritud klass, keda võeti teenistusse ohvitserikutsele ettevalmistamiseks. Meil võetakse vabatahtlikkudeks vastu ka harimata inimesi ja vastavalt sellele on ka meie vabatahtlikkude teenistuskäik. Kui vabatahtlik on keskkooli haridusega, siis saadetakse ta aspirantide kursustele, et temast tagavaraohvitser saaks, on ta aga harimata inimene, siis on ta teenistuskäik täiesti ühtlane teiste sõjavæeteenistuses seisvatega.

J. Vain (stp): Ma teeksin paar märkust nende motiivide kohta, millega härra Leesment põhjendab seda ettepanekut. Nimelt tõi härra Leesment ette, et vabatahtlikkude hulgas võib leiduda niivõrd nõrga tervisega inimesi, et nad kasarmuelule vastu ei pea. Kasarmuelu on sõjateenistuses üks kergematest. Kui nad kasarmuelule vastu ei pea, siis varisevad nad hoopis kokku, kui sõjaliinile või manöövritele tuleb sõita. Nii siis ei oleks igatahes riiklikult sugugi kasulik välja õpetada inimesi, keda sõja puhul tarvitada ei saa. See on asja üks külg; kuid asjal on veel teine külg. Kui saaks teenistusse võtta inimesi, kes kodust, väljaspool kasarmut elades, teenivad, ja kui neil tulevikus võimalus oleks kunni ohvitseri diplomini jõuda, siis oleks väga küsitav, kas need kõige otstarbekohasemad ohvitserid on, kes ise kasarmuelu ei tunne. Peab tähendama, et need inimesed, kes ise on kasarmus sõduripõlve läbi teinud, suudavad sõduritele palju lähemale astuda, mis sõja puhul väga tarvilik on. Nii et nendest piiridest, mis Vabariigi Valitsusel juba olemas on, peaks küllalt olema.

Juhataja **M. Juhkam:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg:** Kui rkl. Leesment'i parandus vastu võtta, siis tekiks teatud vastolu terve selle paragrahvi tekstiga. Nimelt on siin paragrahvis öeldud, et sõjaväeteenistuse kõik sünnib ühistel alustel, nii et siin erimääruksi oleks võimatu vastu võtta. Peab tähendama, et riigikaitse komisjon jagas täielikult neid vaateid, mis härra Vain siin ette tõi. Nimelt, et ei saa muidu ohvitser olla, kui ei ole sõdur olnud, ja ei või noort lipnikku, tulevast ohvitseri ära lahutada sõduritest. Ohvitser peab kõik need mured ja raskused kandma, mis sõduril kasarmus on, siis ta saab ka sõdurist aru. Teistes riikides, nimelt Prantsusmaal, ei võeta sõjakooli enne vastu, kui kodanik tegeliku teenistuseaja kasarmus on läbi teinud. Selle reshiimi teevad läbi aristokraadid ja mittearistokraadid. Riigikaitse komisjon arvas, et ka meil ei tohiks siin mingisuguseid erandeid teha. Vene riigis taheti ohvitseri teatud seisuseks luua, ja see lahutati sõjaväeteenistuses sõduritest. Sarnane lahutamine mõjub aga väga halvavalt sõjaväe peale.

Juhataja **M. Juhkam:** Hääletamisele tuleb rkl. Leesment'i parandus-ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 93. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 93 vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 94—117.

Kaheksas peatükk.

Üleajateenijatest.

§ 94. Kodanikud, kes alalises kaitseväes on § 9. tähendatud sundusliku aja ära teeninud, võivad vabatahtlikult üleajateenijatena tegelikku kaitseväeteenistusse astuda, vastavas eriseadluses ettenähtud alustel ja korras, missuguses eriseadluses ka reeglid üleajateenijate teenistuse käigu kohta sisalduvad.

Üheksas peatükk.

Kesk- ja kõrgema haridusega kodanikkude kaitseväeteenistusest.

§ 95. Alalisse kaitsevärke sunduslikku aega ära teenima astunud kesk- ja kõrgema haridusega kodanikud on kohustatud, kui nad rivi-teenistuseks kõlbulikud on, §§ 9. ja 10. tähendatud teenistuse aja kestusel sõjaministri kor-

raldusel ja tema poolt kindlaksmääratud kava järele erikursuse läbi tegema, mis omi õpilasi reservväe ohvitserideks ette valmistab.

Kursustele ei määrata ja ei või reservohvitserideks ülendata järgmisi isikuid:

a) neid, kes põhiseaduse § 28. ja Riigikogu valimisseaduse § 4. põhjal hääleõigusest ilma jäetud, b) neid, kes vähem, kui 1 aasta Eesti vabariigi kodakondsuses olnud, c) neid, kellele kohtu poolt niisugune karistus määratud, mis riigiteenistusse astumist keelab, ja d) neid, kes ei valda riigikeelt.

Kui kodanikkude arv, keda käesoleva paragrahvi järele kursustele tuleb määrata, niivõrd suur on, et neid kõiki võimatu kursustel ette valmistada, on sõjaministril õigus kursustele määrata neid, kes oma tervise, hariduse ja isiklikkude omaduste poolest rohkem ohvitseri kutsele vastavad, jättes teised väeosadesse.

§ 96. Eelmise (§ 95) paragrahvi põhjal kursustele määratud, need eduga lõpetanud ja sellega seotud sõjaministri poolt kindlaksmääratud tegeliku teenistuse nõuded täitnud kodanikud ülendatakse §§ 9. ja 10. tähendatud teenistusaja lõpul lipnikkudeks ja arvatakse tegelikust kaitseväeteenistusest vabastamise korral reservväkke ohvitseride nimekirja. Kursustel olnud, kuid neid mitte lõpetanud kodanikkude kaitseväeteenistuse kõik sünnib üldistel alustel.

§ 97. Paragrahv 95. kolmanda lõike põhjal kursustele mitterääratud ja kursustel olnud, kuid neid mitte lõpetanud kodanikkudel on õigus, kui nemad tegelikult kaitseväeteenistuses olles oma ülemuse poolt hästi atesteeritud ja allohvitseri astmeni jõudnud, reservväe ohvitseri ettevalmistavate kursuste juures ühel ajal kursuste lõpetajatega eksternina eksami ära anda, kusjuures eksami anda üldse võib kõige rohkem 3 korda. Katsetel rahuloldavad teadmisel üles näidanud eksternid on kohustatud ühel alusel kursustel õppinutega, peale eksami äraandmist sõjaministri poolt kindlaksmääratud tegeliku teenistuse nõuded ära täitma. Eduga viimased ära täitnud isikud ülendatakse lipnikkudeks ja arvatakse tegelikust kaitseväeteenistusest vabastamise juures, vastavalt vanadusele, kes reserv- ehk maakaitsevärke ohvitseride nimekirja.

Eksternid, kes eksami annavad ja sellega seotud tegeliku teenistuse nõuded täidavad aja jooksul, millal nemad tegelikult kaitseväeteenistuses ei ole, saavad eksamiga seotud tegeliku teenistuse nõuete täitmisel sõduri toidu ja palga, kuna varustust neile ei anta, mille eest nad aga sõjaministri poolt kindlaksmääratud tasu saavad.

§ 98. Neile keskkooli ja kõrgema haridusega kodanikkudele, kes enne alalisse kaitse-

väkke sunduslikku aega ära teenima astumist teatava kaitsevälise ettevalmistuse on omandanud, võib sõjaminister §§ 9. ja 10. nimetatud tegeliku teenistuse ja ühes sellega § 95. ettenähtud kursuste aega lühendada, toimetades seda selle järele, millisel määral nimetatud kodanikud tegelikku kaitseväeteenistusse astudes sõjaliselt ette valmistatud olid.

Kümnnes peatükk.

Kaitseväe õppeasutuste kasvandikkudest.

§ 99. Kaitseväe õppeasutustesse võetakse kodanikke vastu kaitseväe õppeasutuste seadluses ettenähtud tingimustel.

§ 100. Kaitseväe õppeasutuste kasvandikud loetakse alalises kaitseväes teenijateks.

§ 101. Iga kasvandiku kohta, kes ei ole alalisest kaitseväest õppeasutusse astunud, peab õppeasutus sellele kaitseväe ringkonna ülemale, kelle alla vastuvõetu alaline elukoht kuulub, saatma tarvilikud teated kasvandiku kaitseväeteenistusse võetute nimekirja sissekandmiseks.

§ 102. Õppeasutusest enne õppeaja lõppu väljaastunud ehk väljaheidatud kasvandikud saadetakse otsekohe peale väljaastumist ehk väljaheitmist väeosadesse, kus nemad §§ 9-s ja 10-s nimetatud sunduslikust ajast teenimata jäänud osa peavad ära teenima, misjuures need, kes õppeasutuses viibisid üle kuue kuu, on kohustatud peale selle veel õpetuse eest kaitseväe õppeasutuste seadluses ettenähtud aja ära teenima.

Üheteistkümnnes peatükk.

Käsituse-, reserv- ja maakaitsevälaliste tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine.

I osa.

Käsituseväelaste tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine.

§ 103. Käsituseväelased kutsutakse tegelikku kaitseväeteenistusse:

- a) sõjaministri korraldusel § 28. põhjal, ja
- b) mobilisatsiooni korral — ühesugustel alustel reservväelastega.

§ 104. Mobilisatsiooni korral sünnib käsituseväelaste tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine täiesti ühel alusel käesoleva peatüki II-ses osas käsitatud reserv- ja maakaitsevälaliste mobilisatsiooni korral tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumisega.

Paragrahv 133. p. d käsituseväelaste kohta ei maksa.

§ 105. Paragrahv 103. p. a tähendatud juhtumisel annab tegelikku kaitseväeteenistusse ilmumise käsu sõjaminister. Kui tegelikku

kaitseväeteenistusse kutsumine sünnib õppuste otstarbel, siis toimetatakse seda § 107. ettenähtud määruste järele reserv- ja maakaitsevälaste õppustele kutsumise kohta. Kõigil muil juhtumistel sünnib käsituseväelaste tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumise käsu teostamine erimääruste järele, missugused välja annab sõjaminister kokkuleppel siseministriga.

II osa.

Reserv- ja maakaitsevälaliste tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine.

I jagu.

Üldmäärused.

§ 106. Reserv- ja maakaitsevälaliste tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumine sünnib:

- a) õppuste otstarbel — käesoleva seaduse § 29. põhjal ja
- b) mobilisatsiooni korral vastavalt põhiseaduse 82. paragrahvile.

§ 107. Reserv- ja maakaitsevälaliste õppustele kutsumise kord määratakse kindlaks erimäärustes, mille välja annab sõjaminister kokkuleppel siseministriga.

§ 108. Mobilisatsiooni korral kutsutakse reserv- ja maakaitsevälalised tegelikku kaitseväeteenistusse järkude, aastakäikude ja eriala või väljaõppeliikide järele niisuuarel arvul ja selle järele, kuidas riigikaitse tarvidused seda nõuavad, kusjuures mobilisatsioon võib olla:

- a) üldine, kui kaitseväeteenistusse kutsutakse reserv- ja maakaitsevälaliste järkude teatavad aastakäigud korraga üle kogu maa, ja
- b) osaline, kui mobilisatsiooni alla kuuluvad ainult vabariigi territooriumi teatava osa reserv- ja maakaitsevälalised ehk ainult teatavad reserv- ja maakaitsevälaliste liigid.

§ 109. Igal asutusel ja isikul, kes reserv- ja maakaitsevälaliste tegelikku kaitseväeteenistusse kutsumisest ja sellega seotud tööd on kohustatud osa võtma, peab juba rahuajal alati valmis olema oma mobilisatsiooni tööde täielik kava, millest ta mobilisatsiooni korral täpisealt peab kinni pidama.

§ 110. Eelmises (§ 109) paragrahvis nimetatud tööde ja eeltööde juhtimine ja kontroleerimine sünnib alluvuse järjekorras, kusjuures sõjaministeeriumil õigus on ka temale mittealluvate asutuste ja isikute mobilisatsiooni tööde ja eeltööde täitmist igal ajal kontroleerida. Peale selle alluvad kõik kaitseväe ringkonnas asuvad linna-, maakonna-, valla- ja alevivalitsused ning politseiasutused mobilisatsiooni tööde ja eeltööde juhtimise ning täitmise alal kohalikule kaitseväe ringkonna ülemale, kusjuures viimasel omavalitsuste ja politsei asutuste üle distsiplinaar võimu ei ole.

II jagu.

Mobilisatsiooni väljakuulutamise kord.

§ 111. Riigikogu ehk Vabariigi Valitsuse otsus mobilisatsiooni kohta antakse sõja- ja siseministri allkirjadega viibimata edasi täitmiseks nendele asutustele ja isikutele, kelle tegevus mobilisatsiooni läbiviimisega seotud.

§ 112. Kohalikud kaitseväge või kodanlikud asutused, kes mobilisatsiooni teadaande varem kätte saavad, on kohustatud seda viibimata teistele asutustele, kes teda veel kätte saanud ei ole, edasi andma. Viimased peavad sarnasel juhtumisel toimetama niisama, nagu oleksid nemad teadaande oma otsekohele ülemalt saanud.

§ 113. Politseiasutused ja alevi- ning valla-valitsused on kohustatud mobilisatsiooni teadaande oma piirides välja kuulutama ja kõik abinõud selleks tarvitusele võtma, et tema viibimata kõigile teatavaks saaks.

§ 114. Mobilisatsiooni alal saadetakse telegrammid ja paketid peab väljaspool igasugust järjekorda edasi toimetama ja nende eraldamiseks teistest peavad nad kandma pealkirja „Mobilisatsiooni alal“.

§ 115. Mobilisatsiooni teadaande kättesaamise aja üle on iga asutus ja isik kohustatud viibimata peale teadaande kättesaamist teatama oma otsekohele ülemusele.

III jagu.

Mobilisatsiooni täideviimise kord.

§ 116. Mobilisatsiooni täideviimist peab algama otsekohe peale mobilisatsiooni teadaande kättesaamist.

§ 117. Kõik asutused, ettevõtted ja isikud, kelle juures tegelikku kaitseväeteenistusse kutsutavad reserv- ja maakaitseväelased teenivad, on kohustatud neid otsekohe peale mobilisatsiooni teadaande koha peal väljakuulutamist teenistusest vabastama ja nendega igasugused arved ära õiendama.

Käesolevas paragrahvis tähendatud asutuste ja ettevõtete hulka ei kuulu sõjaministeerium ja temale alluvad asutused ning kaitsevägeosad. Kõik mobilisatsiooni alla kuuluvad reserv- ja maakaitseväelased, kes mobilisatsiooni väljakuulutamise silmapilgul sõjaministeeriumis ja temale alluvates asutustes ning kaitsevägeosades teenivad, arvatakse mobilisatsiooni väljakuulutamise päevast peale tegelikku kaitseväeteenistusse astunuks.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 118. Administratiiv-korras või kohtulikult arestiga karistatud vahiallviibivad mobili-

satsiooni alla kuuluvad kodanikud vabastatakse mobilisatsiooni väljakuulutamisel vahialt. Istumata jäänud karistuseaja osa peavad nad ära kandma peale tegelikku kaitseväeteenistuse lõppu.

J. Vain (stp): Mulle näib, et kui inimest administratiiv-korras karistatakse ja ta sõjaväljale läheb, siis võiks see karistus pärast sõjaväeteenistuse aega ära jääda. Sellepärast teen ettepaneku, käesolevas paragrahvis viimane lause välja jätta; need karistused on kõik kerged.

Juhataja **M. Juhkam**: Rkl. Vain'i poolt on ettepanek tehtud, § 118. viimane lause välja jätta. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Ei tarvita.

Juhataja **M. Juhkam**: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Asun rkl. Vain'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 11 häält, vastu 14 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun § 118. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 118 vastu võetud.

Aruandja **J. Holberg** (loeb):

§ 119. Mobilisatsiooni alla kuuluvatele reserv- ja maakaitseväelastele antakse 8 tundi aega oma koduste asjade korraldamiseks, lugedes seda aega mobilisatsiooni teadaande valla- ja alevivalitsustes ning politseijaoskondades kättesaamise silmapilgust. Pärast nimetatud kaheksatunnilise tähtaja möödumist on mobilisatsiooni alla kuuluvad kodanikud kohustatud otsekohe neile määratud kogumise kohadesse teele asuma, tehes tunnis mitte alla 5 kilomeetri.

J. Vain (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! § 119. määrab ära küll selle aja, mille kestel inimene oma elukohast lahkuma peab. Tema ei määra aga ära, mitme tunni kestel peaksid omavalitsuse asutused või politsei viima mobiliseeritavale sellekohase käsu kätte. Sellepärast ei ole 8-st tunnist, mida koduste asjade ajamiseks on ette nähtud, õieti midagi järele, sest nii politsei, kui ka valla- või alevivalitsused võivad mobiliseeritavale käsu kätte tuua 7 tundi 55 minutit pärast kutse kättesaamist, ja sellega ei jää mobiliseeritavale mingit aega üle oma asjade korraldamiseks. Iseenesest on aga vahel ajal sõjaline tähtsus, sest ei ole ükskõik, kas inimene läheb oma kodust ära teades, et temal kõik ligikaudu korras on, või teadmise, et temal kodus kõik pilla-palla jäi. Sellepärast pean arvama, et meie omavalit-

suse asutused lühema aja kestel kui 8 tundi, mobiliseeritavale sellekohase käsu kätte anda suudavad, ja siis oleks ka üks osa sellest kaheksast tunnist mobiliseeritavale kindlustatud. Raske on öelda, ilma et tehnilised andmed käes oleksid, missugune jaotus kõige õiglasem oleks. Mina siiski teen sellekohase ettepaneku, lootes, et vallad ka kõige kaugemates kohtades suudavad 5 tunni jooksul käsud kätte anda. Meil on valdu, mis 25 versta pikad, näiteks Kolga vald Harjumaal ja Võisiku vald Viljandimaal, mis ühtepidi 30 versta pikk on, kuid ka 30-n-verstalises vallas suudetakse käsud kätte viia 5 tunni jooksul, sest vallamaja ei asu ju valla otsa peal. Seega oleks kokku kaheksa tundi mobilisatsiooni käsu andmiseks ja mobiliseeritavale kodus korraldamisteks; riigivõim, kes mobiliseeritavaid käsutab, ei kaotaks selle juures mitte minutitki. Minu ettepanek oleks järgmine: „§ 119. Mobilisatsiooni teadaanne antakse mobilisatsiooni alla kuuluvale kätte 5 tunni kestel, arvates teadaande saamise silmapilgust valla-, alevivalitsuses või politseijaoskonnas.

Mobiliseeritaval on oma koduste asjade korraldamiseks aega kunni 8 tunni möödumiseni, arvates teadaande saamisest ülalnimetatud asutustes.

Algkirjale alla kirjutanud:

Viimase tähtaja möödudes on mobiliseeritav kodanik kohustatud otsekohe neile määratud kogumise kohtadesse teele asuma, tehes tunnis mitte alla 5 kilomeetri.“

Sellega oleks, nagu ma juba tähendasin, mobiliseeritavale kolm tundi kindlustatud. Aga kui omavalitsused suudavad käsu veel rutem kätte anda, siis oleks neil aega rohkem.

Sõjaminister **J. Soots**: Selle paranduse vastu mul midagi rääkida ei ole, sellepärast et see on seesama valitsuse ettepanek, kuid rohkem detailiseeritud.

Juhataja **M. Juhkam**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Holberg**: Ühinen.

Juhataja **M. Juhkam**: Kuna aruandja on ettepanekuga ühinenud, ei tule see eraldi hääletamisele. Asun § 119. hääletamisele ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 119 vastu võetud. (K. Päts, põl: Lõpetada.) On tehtud kirjalik ettepanek, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.15 min.

Riigikogu abiesimees **M. Juhkam**.

Sekretäär **J. Holberg**.

Abisekretäär **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.